

**Lapsihaaveet ja tahaton lapsettomuus
miesten kirjoitelmissa**
Suvi Norja & Julia Tanttu

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2022
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Norja, Suvi & Tantt, Julia. 2022. Lapsihaaveet ja tahaton lapsettomuus miesten kirjoitelmissa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 66 sivua+ liitteet.

Monille miehille omat lapset ovat tärkeä haave, vaikka miesten näkökulma onkin usein jäänyt vähemmälle huomiolle naisten haaveisiin verrattuna. Tarkastelimme tässä tutkimuksessa miesten lapsihaaveita, puhetta lapsettomuuteen liittyvistä tunteista sekä lapsettomuudesta puhumisen taustalla vaikuttavista tekijöistä. Miesten kohdalla puolison puuttuminen on yksi merkittävä syy lapsettomuudelle. Myös lapsettomuuden fyysisiä syitä hoidettaessa miehet tulevat usein kohdelluiksi puolisonsa tukijoina. Tahattomalla lapsettomuudella voi tutkimusten mukaan olla monenlaisia negatiivisia psykologisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Tahatonta lapsettomuutta koskevat tutkimukset osoittavat, että vaikka lapsettomuudesta puhuminen koetaan hankalaksi, useat kuitenkin haluaisivat puhua aiheesta. Pyrimme tällä tutkimuksella lisäämään aiheesta käytävää keskustelua ja tarjoamaan mahdollisuuksia samaistumisen kokemuksiin.

Tutkimuksen kirjoitelmat kerättiin touko-kesäkuun sekä elo-syyskuun 2021 aikana kirjoitelmapyyynnön avulla. Tutkimusaineisto muodostui 40 miehen tuottamasta kirjoitelmasta. Aineisto analysoitiin diskurssianalyysiä soveltaen. Tunnepuheen analyysissä sovelsimme myös positiointiteoriaa.

Kirjoitelmissa miehet kuvasivat lapsihaaveitaan monista eri näkökulmista. Kuvauksista tunnistimme kolme diskurssia, jotka olivat: *lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana, soveltuvuus isäksi ja vanhemmuus sosiaalisena normina*. Tunnekuvauksissa itseä verrattiin etenkin lapsiperheellisiin ikätovereihin ja vertailun kuvattiin tuottavan huonommuuden ja ulkopuolisuuden tunteita. Muodostimme tahattomaan lapsettomuuteen liittyvästä tunnepuheesta kuusi subjektipositiota, joista käsin tunteita kuvailtiin: *ulkopuolinen, uhri, toiveikas, jännitteinen, tulevaisuudesta huolehtija ja muiden tunteista huolehtija*. Kirjoitelmissa kuvailtiin lisäksi lapsihaaveista ja lapsettomuudesta puhumisen vaikeutta. Muodostimme kolme sitä ilmentävää diskurssia: *miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa, omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä ja sosiaalisen tilan puute aiheen esiin ottamiselle*. Tahattomaan lapsettomuuteen liittyvien negatiivisten tunteiden kuvattiin heräävän erityisesti silloin, kun keskustelukumppani ei ollut kokenut samaa. Näin ollen vertaistuen merkitys lapsettomuuden käsittelyssä korostuu.

Asiasanat: lapsihaaveet, lapsettomuus, miesten näkökulma, tunteet, puoliso-

SISÄLTÖ	
TIIVISTELMÄ	
TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO.....	4
2 MIESTEN LAPSIHAAVEET	7
2.1 Vanhemmuuden motivaatiotekijät	7
2.2 Lapsihaaveisiin vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät	10
3 TAHATON LAPSETTOMUUS	13
3.1 Lapsettomuuden määrittely	13
3.2 Lapsettomuuden syyt ja yleistyminen.....	14
3.3 Lapsettomuuden herättämät tunteet ja niistä puhuminen	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Diskurssianalyysi ja konstruktivismi tutkimuksen lähtökohtana	23
4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	26
4.3 Aineiston keruu ja tutkittavat	26
4.4 Aineiston analyysi	30
4.5 Eettiset ratkaisut.....	34
5 TULOKSET.....	36
5.1 Miesten lapsihaave-diskurssit.....	36
5.2 Tahattomaan lapsettomuuteen liittyvä tunnepuhe	39
5.3 Puhumisen haasteita kuvailevat diskurssit	42
6 POHDINTA.....	46
6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	46
6.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset	51
LÄHTEET	55
LIITTEET.....	66

1 JOHDANTO

Tyypillisesti lapsihaaveista puhuttaessa ja niitä tutkittaessa miesten näkökulma jää vähemmälle huomiolle naisten näkökulmaan verrattuna. Joitakin merkkejä muutoksesta on kuitenkin nähtävissä esimerkiksi julkisessa keskustelussa. Helsingin Sanomat julkaisi 6.4.2022 artikkelin, johon se oli kyselytutkimuksella kerännyt aineistoa miesten lapsihaaveista. Lisäksi Nelosella vuonna 2020 esitetty televisio-ohjelma *lapsi tuntemattoman kanssa* toi laajempaa näkyvyyttä miesten lapsihaaveille esitellessään osallistujien vanhemmuuskumppanin etsintää. (Mikkonen 2022.) Dyerin, Mokoenan, Maritzin ja van der Spuyn (2008, 353–355) mukaan miesten ja naisten motiivit lapsihaaveen taustalla ovat melko yhteneväisiä. Suurin osa sekä miehistä että naisista ajatteli lapsen kasvattamisen ja suhteen lapsen kanssa tuovan onnellisuutta. Onnellisuus olikin molemmissa ryhmissä yleisin mainittu motivaatiotekijä lapsihaaveelle. Myös Kinnusen (2021) mukaan perhe-elämä saattaa edustaa kulttuurisesti muovautuneessa uskomusjärjestelmässämme onnen lähdeettä. Siitä johtuen esimerkiksi vaikeudet löytää sopiva kumppani ja sitä kautta perheellistyä, voivat aiheuttaa ulkopuolisuuden kokemuksia yhteiskunnan jäsenenä.

Arviolta joka viides hedelmällisessä iässä oleva suomalainen pari kärsii tahattomasta lapsettomuudesta jossain vaiheessa elämäänsä (Simpukka ry 2020; Miettinen 2015) ja maailmanlaajuisesti tahaton lapsettomuus koskettaa arviolta 15 % väestöstä (Ko, Ramasamy, Durairajanayagam, Baskaran & Agarwal 2021; Sharlip ym. 2002). Syntyvyys on laskenut kaikissa Pohjoismaissa viimeisen kymmenen vuoden aikana ja Suomessa lasku on ollut kaikkein suurinta ennen vuotta 2020. Lisäksi syntyvyyden taso on ollut Suomessa kaikista Pohjoismaista alhaisin vuosina 2014–2019. (SVT 2019.)

Tutkimusten (mm. Kinnunen 2021; Hanna & Gough 2021; Hadley & Hanley 2011) mukaan tahaton lapsettomuus vaikuttaa yksilön hyvinvointiin kielteisesti, minkä vuoksi olisikin tärkeää lisätä avointa keskustelua aiheesta (ks. myös Rooney ja Domar 2018; Hadley 2018). Tässä yhteydessä on tärkeää erottaa vapaaehtoinen ja tahaton lapsettomuus toisistaan, koska kielteisiä tunteita on ilmennyt

nimenomaan tahattomasti lapsettomia tutkittaessa. Useat tutkijat tuovat esille, että lapsettomuutta on tutkittu selkeästi vähemmän miesten näkökulmasta naisiin verrattuna (Joja, Dinu ja Paun 2015; Arya ja Dibb 2016; Miettinen 2011; Throsby ja Gill 2004). Lisäksi Johanssonin, Hellströmin ja Bergin (2011, 3–4) tutkimuksessa miehet kertoivat kokevansa sivullisuutta ja tulevansa kohdelluiksi lapsettomuushoidoissa lähinnä puolisonsa tukihenkilöinä, eivätkä tasaveroisina puolisonsa rinnalla (ks. myös Arya ja Dibb 2016, 242–243, 245).

Tahaton lapsettomuus koetaan usein kriisinä, josta on vaikea puhua. Simpukka ry:n lapsettomille miehille suunnatun kyselytutkimuksen (Lehto 2020a) mukaan vertaistukea saaneet kokivat sen tärkeäksi, mutta moni lapsettomuudesta kärsivä mies jää ilman vertaistukea. Miesten näkökulman selvittäminen on tärkeää, jotta voimme lisätä ymmärrystä miesten lapsettomuudesta ammatillisesti, yhteiskunnallisesti sekä yksilötasolla miesten ja heidän lähipiirinsä osalta. Osalle miehistä kynnys aiheesta puhumiseen muiden kuin oman puolison kanssa on liian suuri (Miettinen 2011, 41). Kaikilla lapsettomuudesta kärsivillä ei kuitenkaan ole puolisoa, jolloin mahdollisuudet puhumiseen saattavat olla rajoittumattomat. Ne, jotka uskaltavat puhumaan aiheesta, voivat kokea lähipiirin reaktiot tahdittomiksi tai epäasiallisiksi, mikä vahvistaa koettua ulkopuolisuuden tunnetta entisestään (Hanna & Gough 2021; Arya & Dibb 2016). Maskuliinisuuden liitetään vielä tänäkin päivänä vahvasti erilaisia yksin pärjäämistä korostavia normeja ja oletuksia, jotka voivat vaikeuttaa tuen hakemista (Addis & Mahalik 2003).

Perehdymme tässä pro gradu -tutkielmassa miesten kirjoitelmiin (n=40) lapsihaaveista ja tahattomasta lapsettomuudesta. Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista onkin nostaa miesten ääni esiin tasavertaisina osapuolina naisten rinnalle perheen suunnitteluvaiheesta alkaen. Toisena tavoitteenamme on kuvata miesten puhetapoja lapsettomuuteen liittyvistä tunteista. Lisäksi haluamme aiheen esille tuomisen kautta madaltaa kynnystä aiheesta keskusteluun, ja sen myötä lisätä miesten mahdollisuuksia tuen hakemiseen ja saamiseen.

Selvitämme tässä tutkimuksessa, miten miehet kuvailevat lapsihaaveen heräämistä ja millaisia tunteita he liittävät tahattomaan lapsettomuuteen. Lapsettomuutta voidaan määritellä useilla eri kriteereillä. Tässä tutkimuksessa jokainen osallistuja on kuitenkin saanut määritellä lapsettomuuden oman kokemuksensa perusteella. Osalla tutkimukseen osallistuneista lapsettomuus johtuu fyysisistä ja toisilla sosiaalisista tekijöistä, kuten puolisottomuudesta.

2 MIESTEN LAPSIHAAVEET

2.1 Vanhemmuuden motivaatiotekijät

Lapsihaaveita tutkittaessa on käytetty esimerkiksi van Balenin ja Trimbos-Kemperin (1995) kehittämää luetteloa motiiveista vanhemmaksi haluamiselle (*parenthood-motivation list*), jossa vanhemmaksi haluamisen syyt jaetaan kuuteen eri kategoriaan. Nämä kategoriat ovat hyvinvointi, identiteetti, vanhemmuus, sosiaalinen kontrolli, jatkuvuus ja onnellisuus. Hyvinvointiin liittyvissä väittämässä lapsi nähtiin esimerkiksi elämän päämääränä tai parisuhteen täydentäjänä. Identiteettiin puolestaan liitettiin ajatus lapsesta luonnollisena osana elämää ja aikuisuuden merkinä. Vanhemmuus-kategorian motivaatiotekijöihin kuului esimerkiksi ajatus lapsen kasvattamisen mielekkyydestä. Sosiaalista kontrollia kuvataan ympäristön odotuksiin vastaamisella ja ulkopuolisuuden välttämällä. Vanhuuden yksinäisyyden välttäminen ja perheen nimen ja perinteiden jatkaminen ovat esimerkkejä jatkuvuuteen liitetystä syistä. Lapsen kasvattamisen ja lapsen ja vanhemman välisen suhteen ajateltiin puolestaan tuovan onnellisuutta. (mm. Dyer ym. 2008, 353; Indekeu ym. 2011, 160.) Myös Kinnusen (2021, 30–35) mukaan perhe ja siihen panostaminen tai parisuhde voidaan kokea onnellisuuden lähteenä. Kuitenkin muun muassa yhteisöt, ympäröivä yhteiskunta ja media muovaavat käsitystämme onnellisuutta tuottavista asioista jatkuvasti.

Langdridge, Sheeran ja Connolly (2005), ovat puolestaan käyttäneet vanhemmuuden vaikuttimien asteikkoa (*scale of the reasons for parenthood*), joka kuvaa sekä vanhemmuustoivetta puoltavia syitä että toisaalta syitä olla haluamatta lasta. Tämän asteikon lapsihaavetta puoltavissa seikoissa on runsaasti yhteneväisyyksiä yllä esitellyn van Balenin ja Trimbos-Kemperin (1995) listauksen kanssa. Yhteneväisten teemojen lisäksi Langdridgen ym. (2005) asteikossa mainitaan uskonnolliset syyt lapsihaaveen taustalla. Ajatus siitä, että voisi antaa hyvän kodin lapselle mainittiin myös ainoastaan Landgridgen ym. (2005) tutkimuksessa. Taulukkoon 1 on koottu vanhemmuuden motiiveja aiemmista tutkimuksista.

TAULUKKO 1. Vanhemmuuden motiivit aiemmissa tutkimuksissa

Van Balenin ja Trimbos-Kemperin luettelossa käytetyt luokat	Vanhemmuustoiveen motiivien luettelo (Parenthood motivation list) van Balen & Trimbos-Kemper (1995)	Vanhemmuuden vaikuttimien asteikko (Scale of the reasons for parenthood) Langdridge, Sheeran & Connolly (2005)
Onnellisuus	On kiva, että ympärillä on lapsia. Erytinen suhde lapsen kanssa on syy haluta lapsi. Lapsen kasvattaminen tuo onnellisuutta.	On hauskaa, että talossa on lapsi Haluan erityisen suhteen, joka kehittyy lapsen ja vanhemman välille Haluan osoittaa lapselle/saada lapselta rakkautta ja kiintymystä.
Hyvinvointi	Lapsi täydentää parisuhteen. Lapsi täydentää elämän. Lapsi antaa päämäärän elämälle.	Lapsi olisi hyväksi parisuhteelle. Lapsi olisi osa molempia vanhempiaan. Minulla on tunne, että lapsi tekisi meistä perheen. Haluan lapsen, että olisi jotain mitä kohti pyrkiä.
Identiteetti	On itsestään selvää, että perheeseen kuuluu lapset. Lapsen saaminen on aikuisuuden merkki. Lapsen saaminen kuuluu luonnollisena osana naisena/miehenä olemiseen.	Lapsen saaminen on biologinen tarve.
Vanhemmuus	Lapsen saaminen täydentää äidillisen/isällisen tunteen Vanhemmuus on mielekästä. Haluan kokea raskauden/synnytyksen.	Haluan lapsen, että joku pitäisi huolta minusta vanhana. Lapsen kasvattaminen on antoisaa.
Sosiaalinen kontrolli	Ympäristö (muut, perhe) odottaa sitä. Muilla ihmisillä ympärilläni on lapsia. Lapsen saaminen estää tuntemasta ulkopuolisuutta.	Perheeni/kumppanini olisi iloinen, jos saisin lapsen Useimmat haluavat lapsen.
Jatkuvuus	Perheen nimen ja perinteiden jatkaminen on syy haluta lapsi. Haluan lapsen, etten olisi vanhana yksin. Haluan, että jokin osa minusta jatkaisi elämää kuolemani jälkeen.	Perheen nimen ja perinteiden jatkaminen on syy haluta lapsi. Haluan sijoittaa tulevaisuuteen. Haluan auttaa muovaamaan seuraavaa sukupolvea. Haluan jakaa lapselle omastani ja opettaa hänelle tietojani.
Vain vanhemmuuden vaikuttimien asteikossa (Langdridge ym. 2005) esille tulevat	-	Uskonnolliset syyt Haluan lapsen, koska lapsessa olisi jotain meistä molemmista. Haluaisin jakaa lapselle tietojani ja taitojani.

Langdridgen ym. (2005, 127–128) tutkimuksessa miesten ja naisten välillä oli sekä lapsihaavetta puoltavissa että sitä vastustavissa tekijöissä joitain eroavaisuuksia. Miesten lapsihaaveen taustalla vahvimpia motiiveja olivat perheen nimen ja perinteiden jatkaminen, lapsen positiivinen vaikutus parisuhteeseen sekä hauskuus. Biologinen motiivi puolestaan oli naisille tärkeämpi. (Langdridge ym.

2005, 127–128.) Dyerin ym. (2008) tutkimuksessa sekä naiset että miehet esittivät useita motivaatiotekijöitä lapsihaaveen taustalla. Onnellisuus ja vanhemmuus -kategorioihin liitetyt tekijät saivat eniten mainintoja eikä niiden esiintyvyydessä ollut merkittävää eroa naisten ja miesten välillä.

Suomessa vanhemmuuden motiiveja ovat tutkineet esimerkiksi Rotkirch, Tammissalo, Miettinen ja Berg (2017, 31–36). Tutkittavien miesten kertomuksissa lapsen saaminen koettiin luonnollisena osana elämää ja kertomuksissa mainittiin pelko lapsettomuuspäätöksen katumisesta myöhemmässä elämänvaiheessa. Myös puolison mahdollinen lapsitoive koettiin tärkeäksi ja osa koki vanhemmuuden olevan edelleen ”vahva yhteiskunnallinen normi”. Yhdeksi syyksi lapsihaaveelle mainittiin myös se, että pitää lapsista. Myös Pekkolan ja Lehtosen (2015, 50–51) tutkimuksessa suurin osa 18–40-vuotiaista suomalaisista naisista ja miehistä oli sitä mieltä, että lasten saaminen ja lapsista huolehtiminen on elämässä keskeinen päämäärä ja lapsen saaminen parantaa elämänlaatua.

Vaikka vauvakuumeen ajatellaan ensisijaisesti ilmenevän naisilla, voi yhtä lailla miehillä olla kaipuu perheellistymiseen ja omiin lapsiin. Esimerkiksi Mykkäsen (2010) väitöstutkimuksessaan haastatelluista 27 miehestä kuusi toi esille vahvasti halunsa saada lapsia. Näissä ”tahtotarinoiksi” nimetyissä kertomuksissa miehet kuvasivat elämänsä aktiivisesti kohti isyyttä, mikä ilmeni esimerkiksi kuvauksena ”biologisen kellon tikittämisestä”, puolison etsimisenä ja suhteen päättymisenä lapsettomuuden vuoksi. Eräs haastateltavista mainitsi olleensa se osapuoli, joka aktiivisesti toi esiin lapsitoiveensa ja pitävänsä tässä suhteessa itseään epätyypillisenä miehenä. (Mykkänen 2010, 72–84). Myös Johnson (2017) on tuonut tutkimuksessaan esille kasvavan joukon itsellisiä isiä, jotka ovat hankkineet lapsen munasolunluovutuksen ja sijaissynnyttäjän avulla Yhdysvalloissa. Johnson (2017, 398) kuvailee kuinka nämä miehet saattavat haastaa kulttuurista normia, jonka mukaan heteromiehet eivät aktiivisesti kaipaa lasta, jollei heillä ole naiskumppania.

2.2 Lapsihaaveisiin vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät

Miettinen (2015, 44–51) havaitsi lapsilukuihanteita koskevassa tarkastelussa asuinpaikan, siviilisäädyn ja työssäkäynnin vaikuttavan ihanteeseen. Pääkaupunkiseudulla asuvien vastaajien toivottu lapsiluku oli keskimäärin pienempi verrattuna muualla Suomessa asuviin. Avioliitossa elävät suunnittelivat keskimäärin hieman suurempaa perhettä kuin avoliitossa elävät. Matala tulotaso ja työttömyys vähensivät aiottua lapsilukua. (Miettinen 2015, 44–51.) Kanazawan (2014, 158) mukaan lapsiin on alettu panostaa entistä enemmän teollistumisen myötä, mikä voi osaltaan selittää lapsiluvun pientymistä. Myös Miettisen (2017, 111) mukaan lasten tuoma vastuu ja kustannukset, kuten aika, raha ja muut resurssit voivat heijastua lapsiluvun pienenemiseen, sillä vanhemmat haluavat taata lapsilleen hyvän ja turvatun lapsuuden. Ihannelapsiluku onkin pientynyt väestöliiton perhebarometrin kyselyn mukaan alle kahteen lapseen, sen ollessa aiemmin yli kaksi henkilöä kohden (Miettinen 2015, 23–24, 88–89).

Miehet ovat Eerolan (2015, 67) mukaan yleensä varsin tietoisia vastuulliseen isyyteen liittyvistä käsityksistä ja hyvän isyyden kulttuurisista ideoista. Kekäleen (2007, 39) mukaan isyyspohdintoihin sisältyy yleensä myös pohdintaa miehisyyden luonteesta, ja isyyden mallitarinat ovat kietoutuneet laajempiin miehisyyden kulttuuriin malleihin. Ruotsalaisten tutkijoiden Johanssonin ja Klinthin (2008) mukaan miehet pitävät tärkeänä vanhemmuuden vastuiden ja ajankäytön entistä tasa-arvoisempaa jakautumista ja vanhan isyyden idean haastamista modernilla hoivaisuudella (ks. myös Eerola 2015). Vaikka hoivaisuus nähdäänkin tavoiteltavana ideaalina, osoittavat tutkimukset kuitenkin edelleen vanhemmuuden stereotyyppisen jakaantumisen ja äidin hallitsevamman roolin varsinkin lapsen elämän alkuvaiheessa (Eerola, Närvi, Terävä & Repo 2021; Eerola & Mykkänen 2013). Ideaaliin moderniin perheeseen nähdään kuuluvaksi mm. keskiluokkainen ydinperhe, joka edellyttää perheeltä riittävää varallisuutta (Kekäle 2007, 43–44).

Isyydessä on perinteisesti painottunut elättäjän rooli ja edelleen taloudelliset ja työhön liittyvät syyt nähdään hyväksyttävänä syynä epätasaiselle hoivavastuun jakamiselle. Isien suurempi taloudellinen panos voidaan nähdä syyksi

jättää perhevapaita käyttämättä. (Eerola ym. 2021, 127–128.) Useissa tutkimuksissa isät tuovat taloudellisen näkökulman esille puhuessaan perheestä tai perheellistymisestä (esim. Eerola 2014, 14; Mykkänen, 2010, 72; Rotkirch ym. 2017, 94; Miettinen 2015, 69–79). Pariskunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa Miettisen (2015, 78) mukaan erityisesti miesten lapsitoiveiden toteuttamiseen niiden kohdalla, joilla ei vielä ole lapsia.

Puolisottomuus. Yksi syy lapsettomuudelle on huomattavasti yleistynyt puolisottomuus (Kinnunen 2021; Miettinen 2015). Huoli sopivan kumppanin löytämisestä on noussut esille useissa tutkimuksissa. Sopivan kumppanin puuttuminen oli esimerkiksi Miettisen (2015, 54) tutkimuksessa tärkein syy nuorten miesten ensimmäisen lapsen hankinnan lykkäämisen taustalla. Miettinen ym. (2015, 25–26) osoittavat tutkimuksessaan yhteyden nuorena avioitumisen ja pienempien lapsettomuuslukujen välillä. Vaikka avioliitot ovat yleistyneet, on avioliitto selkeästi yhteydessä nuorten eurooppalaisten perheellistymiseen. Miehen mahdollisuus lasten saamiselle on siis tänäkin päivänä vahvasti yhteydessä puolisoon, jonka kanssa on mahdollista saada lapsi. Suomalaiset miehet avioituvat ensimmäisen kerran keskimäärin 34,2-vuotiaana (SVT 2019).

Rotkirchin ja Miettisen (2017, 151) tutkimuksen mukaan joillain alueilla Suomessa vallitsee tilanne, jossa miesten ja naisten väestöosuus tietyssä ikäryhmässä poikkeaa paljon toisistaan. Tämä voi hankaloittaa parisuhteiden muodostamista ja siten lisätä lapsettomuutta. Suomen pienissä kunnissa asuu suhteessa enemmän miehiä, jolloin puolison löytäminen ja tätä kautta perheen perustaminen näillä alueilla voi olla haastavaa (SVT 2020). Myös Lainialan (2012, 35) tutkimuksessa tulee ilmi, että pienillä paikkakunnilla tai haja-asutusalueella asuvat miehet saavat epätodennäköisemmin lapsia kuin miehet, jotka asuvat suurimissa kaupungeissa. Jalovaaran (2020) mukaan syrjäseutujen miehet eivät kuitenkaan ole ainoa ryhmä, joiden puolisottomuus ja sitä kautta lapsettomuus on lisääntynyt, vaan se on itseasiassa lisääntynyt kaikissa väestöryhmissä.

Digitaalisten medioiden käyttö saattaa jonkin verran tasapainottaa tilannetta, jos omasta lähiympäristöstä ei löydy potentiaalisia kumppaneita. Tammi-

salon ym. (2020, 31) systemaattisessa tutkimuskatsauksessa on todettu, että digitaalisten medioiden vaikutus parisuhteille on moninainen. Toisaalta ne lisäävät mahdollisuuksia parisuhteiden muodostamiseen mutta toisaalta niiden henkilökohtainen käyttö parisuhteissa on yhteydessä uskottomuuteen, parisuhteen lyhyempään keston ja eroihin (ks. myös Valenzuela, Halpern ja Katz 2014). Uusien suhteiden löytämisen helppous siis saattaa haastaa jo olemassa olevia parisuhteita.

Perhepolitiikka ja isyyteen liittyvä lainsäädäntö. Perhepoliittiset ratkaisut voidaan nähdä osana väestöpolitiikkaa eli niillä voidaan pyrkiä osaltaan vaikuttamaan väestönkehitykseen tukemalla syntyvyyttä. Perhepoliittisilla ratkaisuilla pyritään tasoittamaan esimerkiksi tuloeroista johtuvaa eriarvoisuutta perheiden välillä. Suomalaisen perhepolitiikan muotoja ovat taloudellinen tuki, palvelut sekä perhevapaat. Yhtenä sosiaali- ja terveysministeriön ilmoittamana perhepolitiikan painopisteenä on ollut viime vuosina isyyden vahvistaminen. (Kontula 2018, 8.) Lainsäädäntö ohjaa vanhempien oikeuksia ja velvollisuuksia. Miehillä on lasten saamiseen liittyvässä lainsäädännössä rajatummat oikeudet naisiin verrattuna. Tämä voi vaikuttaa isäksi tulon mahdollisuuksiin erityisesti sellaisissa perhesuhteissa, jotka poikkeavat perinteisestä ydinperhemallista sekä itsellisten miesten kohdalla. Tällä hetkellä on kuitenkin valmisteilla uusi äitiys- ja isyytlait yhdistävä vanhemmuuslaki (Hallituksen esitys 132/2021), joka pyrkii isien aiempaa tasa-arvoisempaan oikeudelliseen asemaan.

Isien ja isäksi haluavien roolia yhteiskunnassa pyritään aktiivisesti parantamaan esim. perhevapaaudistuksen ja lainsäädännön uudistuksen avulla. Perhevapaisiin liittyvän lakimuutoksen tavoitteena on lisätä hoitovastuun tasaisempaa jakautumista sekä välittää viestiä tasa-arvoisesta vanhemmuudesta (Hallituksen esitys 129/2021). Uusi laki tulee voimaan elokuussa 2022 (OKM, STM, TEM 2022). Suurimmat syyt isyysvapaiden vähäiselle käytölle tai käyttämättömyydelle ovat perheen heikko taloudellinen tilanne tai sellainen työ, josta isän on vaikeampi järjestää vapaata, esimerkiksi johtotehtävien tai yrittäjyyden vuoksi (Eerola, Lammi-Taskula, O'Brien, Hietämäki ja Räikkönen 2019, 8–

11; Eerola ym. 2021, 132). Miesten ja naisten epätasa-arvoiseen tilanteeseen lapsihaaveiden toteuttamisessa vaikuttaa myös se, että Suomessa hedelmöityshoitolaki käytännössä kieltää sijaissynnyttämisen (Laki hedelmöityshoidosta 8 § 6). Väestöliitto on kuitenkin esittänyt, että sijaissynnyttäminen voisi tulla tietyin edellytyksin mahdolliseksi myös Suomessa. Tämä vaikuttaisi myös esimerkiksi itsellisten miesten mahdollisuuksiin toteuttaa lapsihaaveitaan. (Mattila 2021.)

3 TAHATON LAPSETTOMUUS

3.1 Lapsettomuuden määrittely

Lapsettomuus voidaan jakaa tahattomaan lapsettomuuteen ja valittuun lapsivapaaseen elämäntapaan. On tärkeää erottaa vapaaehtoinen ja ei-toivottu lapsettomuus toisistaan, koska lapsettomuuteen on liitetty negatiivisia tunteita nimenomaan sellaisissa tutkimuksissa, joissa on käsitelty tahatonta lapsettomuutta (esim. Arya & Dibb, 2016; Hadley & Hanley 2011; Hadley 2018; Zurlo, Cattaneo Della Volta & Vallone 2018). Osa ihmisistä haluaa olla vapaaehtoisesti lapsettomia ja elää lapsivapaata elämäntyyliä (Rotkirch ym. 2017, 25; Miettinen ym. 2015, 35), eikä voida olettaa, että lapsivapaan elämän valinneet kokisivat lapsettomuuteen liittyen negatiivisia tunteita. Vapaaehtoinen lapsettomuus on Miettisen ym. (2015, 35–39) mukaan kuitenkin melko harvinaista 18–40-vuotiaiden miehillä ja naisilla, noin 1–10 % maasta riippuen. Keskimäärin vapaaehtoisen lapsettomuuden valinneita on 3,2 %, kun vertailtiin 25 maan tilannetta Euroopassa, Suomi mukaan lukien. Suurimmassa osassa tutkituista maista miesten vapaaehtoinen lapsettomuus on naisia yleisempää. Yhtenä syynä voidaan tutkimuksen perusteella pitää miesten matalaa koulutustasoa ja työttömyyttä. (Miettinen ym. 2015, 35–39.)

Lapsettomuuden määritelmässä on jonkin verran vaihtelua, mutta ICMART (The International Committee Monitoring Assisted Reproductive Technologies)

ja WHO (World Health Organization) määrittelevät lääketieteellisen lapsettomuuden silloin, jos raskaus ei ole alkanut, vaikka yhdyntöjä ilman ehkäisyä on ollut säännöllisesti kahdentoista kuukauden ajan (Zegers-Hochschild ym. 2009.). Tätä pidetään myös Suomessa usein rajana lapsettomuustutkimuksiin pääsemiselle (esim. HUS).

Pysyvästä tai elinikäisestä lapsettomuudesta puolestaan puhutaan, kun kyseessä on henkilö, joka ei ole saanut lasta hedelmällisten ikävuosien loppuun mennessä, joka naisilla määritellään noin 50 ikävuoden paikkeille (Miettinen ym. 2015, 6–7; Billari, Kohler, Andersson & Lundström 2007, 150–155). Miesten kohdalla sille ei ole määritelty selkeää takarajaa (Miettinen ym. (2015, 8). Tahattoman lapsettomuuden syynä voi olla lisäksi sosiaaliset syyt, kuten puolison puuttuminen (ks. myös Kinnunen 2021). Tarkoitamme tässä tutkimuksessa lapsettomuudesta puhuessamme henkilöä, jolla ei ole lapsia. Kriteerinä on henkilön oma kokemus tahattomasta lapsettomuudesta.

3.2 Lapsettomuuden syyt ja yleistyminen

Nykyään tiedostetaan ja ymmärretään lapsettomuuden moninaiset syyt, joista monet linkittyvät myös toisiinsa. Miettinen ym. (2015, 7) tuovat esille, että lapsettomuuden taustalla on esimerkiksi olosuhteisiin liittyviä, ideologisia, rakenteellisia, lääketieteellisiä ja psykologisia tekijöitä.

Perheellistymiseen liittyvä olosuhdetekijä on esimerkiksi elämäntilanne. Rotkirchin ym. (2017, 57–66) haastateltavat nuoret aikuiset toivat vastauksissaan esille muun muassa valmistumiseen, työelämään, vakaaseen taloustilanteeseen, asumiseen ja parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä, jotka olivat edellytyksenä sopivan elämäntilanteen määrittelyssä. Rotkirch ym. (2017, 98, 112) kuvailevat lapsen saamiselle otollisten olosuhteiden yhdistämistä haastavaksi. Moni saattaakin päätyä lykkäämään lapsihaaveita myöhemmäksi, jotta ehtii esimerkiksi opiskella ja kerryttää kokemusta työelämässä. Perheen ja työn yhteensovittamisen aiheuttamat haasteet nousivat esille Rotkirchin ym. (2017, 90–93) tutkimuksessa erityisesti akateemisesti suuntautuneilla. Haastateltujen puheissa näkyi esimerkiksi

huoli työtilanteen epävarmuudesta, urakehityksen hiipumisesta, huonosta palkasta ja asemasta, sekä työn vaatimuksista.

Ideologinen syy lapsettomuudelle voi olla esimerkiksi ilmastonmuutos tai liikakansoitus, joskin tällaisten syiden yleisyydestä lapsihaaveeseen vaikuttavina tekijöinä on ollut jonkin verran eriäviä tuloksia. Pekkolan ja Lehtosen (2015, 65) mukaan ilmastonmuutos tai liikakansoitus vaikuttaisivat olevan merkityksellisiä syitä lapsihaaveen kyseenalaistamiseen melko harvoille. Kun puolestaan tuoreemmassa tutkimuksessa (Marks ym. 2021, 6) suomalaisista 16–25-vuotiaista nuorista 42 % vastasi epäröivänsä lapsen hankkimista ilmastonmuutokseen liittyvien syiden vuoksi.

Rakenteelliset syyt liittyvät esimerkiksi perhepoliittisiin ratkaisuihin, kuten lapsiperheiden taloudellisiin tukiin, perhepalveluihin ja perhevapaisiin (Kontula 2018, 7–8). 2020-luvun väestöpoliittiset ratkaisut pyrkivät edustamaan lapsimyönteisyyttä ja tukemaan jokaisen ihmisen omia toiveita perheen lapsiluvusta (Rotkirch 2021, 3)

Lapsettomuudelle voi olla monenlaisia lääketieteellisiä syitä. Agarwalin ym. (2021, 319–322) tutkimuksen mukaan noin 50 % tahattomaan lapsettomuuteen liittyvistä syistä on yhdistettävissä mieheen. Syyt voivat olla synnynnäisiä tai esimerkiksi elintapojen seurauksena tulleita. Siittiöiden laatuun ja määrään vaikuttavia tekijöitä on lukuisia (ks. myös Miyamoto ym. 2017). Myös psykologiset syyt voivat vaikuttaa monella tavalla hedelmällisyyteen. Esimerkiksi Janevic ym. (2014) havaitsivat tutkimuksessaan yhteyden stressaavien elämäntapaharjoitusten ja heikon siemennesteen laadun välillä (ks. myös Rooney & Domar 2018). Lääketieteellistä lapsettomuutta voidaan hoitaa monin tavoin ja lapsettomuushoitojen avulla useat onnistuvatkin saamaan lapsen. Vuonna 2019 kaikista Suomessa syntyneistä lapsista 5,4 % oli saanut alkunsa hedelmöityshoitojen avulla. (THL 22/2021)

Elämäntavat ovat yhteydessä myös hedelmällisyyteen, raskauteen ja mahdollisen sikiön tulevaan terveydentilaan, jolla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Segal ja Giudice (2019) ovat koonneet yleisimpien kemikaalien ja ilmansaas-

teiden vaikutukset hedelmällisyydelle ja suosittavat niitä huomioitavaksi rutiniinomaisesti hedelmällisyyden haasteita selvittäessä. Edellä mainittujen lisäksi ylipainoisuuden yleistymisen vaikuttaa Kahnin ja Branniganin (2017, 442, 444) mukaan siemennesteen laatuun heikentävästi. Maailmanlaajuisen koronapandemian vaikutuksista hedelmällisyyteen on vielä toistaiseksi vähän tietoa, mutta Aitkenin (2021) mukaan koronavirusinfektio vaikuttaa elimistön kaikkiin soluihin, myös siittiöihin. Mahdollisista vaikutuksista hedelmällisyyteen tarvitaan kuitenkin lisätutkimusta ennen suurempia johtopäätöksiä (ks. myös Khalili ym. 2020).

Tilastokeskuksen (2020) mukaan syntyvyys on laskenut tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Väestörakennetilasto osoittaa lapsettomuuden lisääntyneen Suomessa 2000–2019 välisenä aikana: jopa 30 % miehistä ja 20 % naisista oli 40–44-vuotiaiden ikäryhmässä lapsettomia vuonna 2019, kun lukemat olivat 2000-luvun alussa 26 % miehillä ja 16 % naisilla. Tuoreimmat tilastot kuitenkin osoittavat syntyvyyden laskun kääntyneen hienoiseen nousuun Suomessa vuosien 2020–2021 aikana (SVT 2020; SVT 2021).

Pattaron, Vanderbloemenin ja Mintonin (2020) tutkimus vertailee 45 maan hedelmällisyystrendejä laajan aineiston pohjalta. Tutkimus osoittaa hedelmällisyyden laskeneen ajan myötä useissa maissa alle väestön uusiutumistason. Uusiutumistasolla tarkoitetaan lukemaa, jolla väestönkasvu pysyy tasaisena korvaten aiemmat sukupolvet. Väestön uusiutumistasona pidetään 2,05 lasta naista kohden. Uusiutumistason lasku on tapahtunut useimmissa maissa 1960-luvulta alkaen, eivätkä hedelmällisyysluvut yleensä enää palaa ennalleen notkahduksen jälkeen (Pattaro ym. 2020, 689–706.) Balbo, Billari ja Mills (2012, 12–23) arvelevat syiksi esimerkiksi muutokset sosioekonomisessa asemassa, politiikassa, arvoissa ja asenteissa sekä modernin ehkäisyvälineistön kehittymisen (ks. myös Frejka ja Westoff, 2008).

Chudnovskayan (2019, 949–954) tutkimus osoittaa yhteyden korkean sosioekonomisen aseman ja matalampien lapsettomuuslukujen välillä korkeasti kouluttautuneilla ruotsalaismiehillä. Korkeimpiin tuloluokkiin kuuluvat miehet perheellistyivät alempiin tuloluokkiin verrattuna todennäköisemmin. Myös Parr

(2010, 332–333) on saanut samansuuntaisia tuloksia tutkiessaan australialaisten miesten sosioekonomisen aseman ja lapsettomuuden välistä yhteyttä, joskin Parrin tutkimuksessa matalampiin lapsettomuuslukuihin yhdistettiin vahvemmin miehen asema työelämässä kuin tulotaso (ks. myös Lainiala 2012, 34). Yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa lapsihaaveisiin, yleensä siten, että talouskasvun aikana syntyvyys hieman nousee ja taantuman aikana laskee. (Lainiala 2012, 10–11.) Epävarma taloustilanne ei siis ainakaan näytä lisäävän perheellistymishaaveita.

Miettisen, Rotkirchin, Szalman, Donnnon ja Tanturrin (2015, 15) mukaan suomalaisten miesten pysyvä lapsettomuus on 45–49-vuotiailla yksi Euroopan korkeimpia, vaikka valittu lapsettomuus on harvinaista (ks. myös Agarwal, Mulgund, Hamada ja Chyatte 2015). Myös Lainiala (2012, 26–28) on tutkinut lapsitöiden toteutumista. Kolmen vuoden tarkastelujaksolla tutkimuksen alkuhetkellä lapsettomista osallistujista, jotka olivat ilmoittaneet haluavansa kahden seuraavan vuoden aikana lapsia, suuremmalla osalla (miehistä 57,5 % ja naisista 55,9 %) toive jäi toteutumatta. Rotkirchin ja Miettisen (2017, 142) tutkimusaineisto osoittaa elinikäisen lapsettomuuden olevan Suomessa selkeästi yleisempää miehillä kuin naisilla. Tulokset on kerätty vuosien 1930–1975 välillä syntyneiltä, jotka olivat tarkasteluajankohtana 40–44-vuotiaita. Miettisen ym. (2015, 6–8) tutkimuksessa ylärajana pysyvälle lapsettomuudelle käytetään 40–45 ikävuotta, koska isäksi tuleminen kypsemmällä iällä on harvinaista (1–3 %). Tämä johtuu siitä, että suurin osa eurooppalaisista on tänä päivänä suhteessa keskimäärin omanikäisen puolison kanssa (ks. myös Billari ym. 2007).

Perheellistymishaaveiden lykkääminen on Virtalan, Vilskan, Huttusen ja Kuntun (2011, 108) mukaan yleistynyt länsimaissa, mikä on puolestaan johtanut synnyttäjien entistä korkeampaan ikään. Miettisen (2015, 11) sekä Rotkirchin ym. (2017, 74) mukaan yksi selkeä syy hedelmällisyyden ja siten syntyvyyden laskuun on lastenhankinnan lykkääntyminen. Balbon ym. (2012, 3–5) mukaan lapsitöiden siirtäminen voi johtaa ikääntymisen myötä siihen, ettei toivottu lapsiluku toteudu (ks. myös Miettinen 2015). Suomessa miehet ovat keskimäärin 31,6-vuotiaita saadessaan ensimmäisen lapsensa, naisilla vastaava luku on 29,6 vuotta

(SVT 2020). Rotkirch ym. (2017, 98–99) tuovat esille, kuinka lastensaannin lykääminen lisää riskiä tahattomaan lapsettomuuteen. Ikä voi muodostua haasteeksi hedelmällisyyden laskun vuoksi, ainakin jos toiveissa on useampi lapsi (Miettinen 2015, 54).

Virtala ym. (2011, 108, 110–114) selvittivät suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden hedelmällisyydestä ja lapsensaantitoiveita vuonna 2008 kerätyssä aineistossa, jossa ilmeni selkeitä puutteita lisääntymisterveyttä käsittelevissä perustiedoissa. Tulokset osoittavat huolestuttavan heikot tiedot varsinkin miesvastaajien ja nuorten vastaajien kohdalla. Kolmasosa mies- ja viidesosa naisvastaajista luuli naisen hedelmällisyyden heikkenevän merkittävästi vasta 50-vuotiaana. Väestöliiton koordinoima syntyvyyden tutkimusverkosto Synty onkin vuonna 2022 antanut suosituksen hedelmällisyydestä edistävän kansallisen ohjausryhmän perustamiseksi. Hedelmällisyydestä lisäämisen tavoitteena on tukea ihmisiä samaan toivomansa määrän lapsia. (Väestöliitto 2022.)

3.3 Lapsettomuuden herättämät tunteet ja niistä puhuminen

Tutkimusten perusteella tahattomaan lapsettomuuteen liittyy laaja negatiivisten tunteiden kirjo. Aryan ja Dibbin, (2016, 244–245, 247) sekä Hadleyn ja Hanleyn (2011, 56, 61–65) tutkimukseen osallistuneet miehet kertoivat lapsettomuuteen liittyvistä negatiivisista tunteistaan, joita olivat esimerkiksi masentuneisuuden, sivullisuuden, eristäytyneisyyden ja häpeän tunteet, sekä pelko leimautumisesta sosiaalisissa suhteissa (ks. myös Lipschultz, Howards, & Niederberger, 2009; Hadley 2018). Zurlon ym. (2018, 946, 952) tutkimustulosten mukaan diagnoosilla (miehestä johtuva, naisesta johtuva, selittämätön) sekä lapsettomuuden pitkittyemisellä oli selkeitä yhteyksiä elämäntyytyväisyyteen ja psykologiseen hyvinvointiin. Huolimatta siitä, tiesivätkö vastaajat lapsettomuuden syyn vai eivät, kokivat he siihen liittyviä negatiivisia tunteita, kuten syyllisyyttä ja riittämättömyyttä (ks. myös Klemetti, Raitanen, Sihvo, Saarni, ja Koponen 2010). Lapsettomuuteen liittyviä kokemuksia tuodaan usein esille naisten näkökulmasta ja miesten kokemukset jäävät helposti niiden varjoon (Hanna ja Gough 2021; Arya ja

Dibb 2016). Lapsettomuuteen liittyvät tunteet ovat osoittautuneet tutkimuksissa melko saman kaltaisiksi sukupuolesta riippumatta (Lehto 2020a ja b; Babore, Stuppia, Trumello, Candelori ja Antonucci 2017, 1041–1042; Dyer ym. 2008, 355).

Aryan ja Dibbin (2016, 243–244) tutkimus osoitti tahattomasti lapsettomien miesten kärsivän myös sosiaalisista ja maskuliinisuuteen liitettyistä normeista (ks. myös Hanna & Gough 2021; Staiger ym. 2020; Hadley & Hanley 2011; Throsby ja Gill 2004). Eräs haastatelluista koki lapsen saamisen miehen keskeiseksi elämäntehtäväksi ja tunsu itsensä vähemmän miehekkääksi, koska ei pystynyt täyttämään sitä (ks. myös Throsby & Gill 2004). Myös Johanssonin, Hellströmin ja Bergin (2011, 3) tutkimuksessa osa lapsettomuusdiagnoosin saaneista miehistä kuvaili kokeneensa hedelmättömyyden uhkana omalle maskuliinisuudelleen (ks. myös Hadley & Hanley 2011). Vastaavia tunteita ilmeni Aryan ja Dibbin (2016, 244–245) sekä Throsbyn ja Gillin (2004, 336, 344) tutkimukseen osallistuneilla. Throsby ja Gill arvelevat sen johtuvan vahvasta yleisestä ajattelutavasta, jonka mukaan miehen hedelmällisyys, kyvykkyys ja maskuliinisuus liitetään normatiiviseen mieheyteen.

Wetherellin ja Edleyn (2014, 362) mukaan puhutavat, joilla miehet puhuvat itsestään miehinä ja muista miehistä kertovat maskuliinisuuksien muodostumisesta, neuvottelusta ja käyttötavoista. Hadleyn ja Hanleyn (2011, 61–62) tutkimuksessa miehet esimerkiksi kertoivat muiden kyseenalaistavan heidän kyvykkyytään tai viriiliyttään, jonka lisäksi he joutuivat ajattelemattomien kommenttien ja vitsien kohteeksi työyhteisössä tai kaveripiirissä (ks. myös Hanna & Gough 2021, 57–58; Arya & Dibb 2016, 244). Tahattomasti lapsettomat miehet kokivat ystävien uteluiden lasten hankinnasta lisäävän painetta ja tunnetta siitä, ettei kykene täyttämään yhteiskunnan odotuksia tai patriarkaalisia normeja (Hadley & Hanley (2011, 61–62).

Miesten tavat avun hakemiselle ja sen vastaanottamiselle ovat sidoksissa maskuliinisuuteen liitettyihin normeihin, rooliodotuksiin, kulttuuriin, arvoihin ja ideologioihin, joiden vaikutus on todettu useissa tutkimuksissa (Addis ja Mahalik 2003; Staiger ym. 2020; Lynch, Long ja Moorhead 2018). Niin sanottu normien mukaisuus liittyy Connellin ja Messerschmidtin (2005, 830–837) mukaan

länsimaissa vallitsevaan hegemonisen maskuliinisuuden ihanteeseen, johon nähdään kuuluvaksi esimerkiksi rationaalisuus, menestys ja vahvuus tai kontrolli. Kuitenkin vain pieni osa miehistä mahtuu hegemonisen maskuliinisuuden ahtaaseen muottiin, jonka lisäksi se luo paineita ja voi esimerkiksi estää tai vaikeuttaa avun hakemista (ks. myös Lynch, Long & Moorhead 2018; Staiger ym. 2020). Sukupuolinormeille ja -ihanteille annettu painoarvo voi vaikuttaa myös miesten tunneviestintään (Virtanen 2018, 274; Virtanen 2015, 28–31, 78). Addisin tutkimus osoittaa, että miehet, jotka pyrkivät ”normien mukaiseen” tunneilmaisuun, saavat todennäköisemmin masennusoireita ja hakevat epätodennäköisemmin apua itselleen (Addis 2008, 153–156; 158–163; ks. myös Staiger ym. 2020; Addis & Mahalik 2003). Maskuliinisuuteen liitettyillä sukupuolinormeilla voi Addisin (2008, 163) mukaan olla vaikutusta myös siihen, kuinka miehet ilmaisevat esimerkiksi masennukseen liittyviä tunteita läheisilleen (ks. myös Virtanen 2018; Hanna & Gough 2021).

Babore ym. (2017, 1043–1046) osoittavat tutkimustuloksillaan, kuinka suuri merkitys lapsettomuudesta puhumisella tai puhumattomuudella voi olla. Miesten masennusoireet olivat selkeästi yhteydessä aiheesta vaikenemiseen. Väestöliiton 2011 kyselyyn vastanneista lapsettomuushoitoihin osallistuneista miehistä noin 40 % ei ollut kertonut hedelmöityshoidoista kenellekään. (Miettinen 2011, 41). Aryan ja Dibbin (2016, 245, 247) tutkimustulokset kuitenkin haastavat sosiaalisen normin, jonka mukaan miehet eivät haluaisi puhua ongelmistaan. Tutkimuksissa on havaittu, että monet lapsettomuudesta kärsivistä haluaisivat puhua aiheesta läheisilleen, mutta kokevat sen haastavaksi. Läheiset eivät välttämättä osaa tarjota oikeanlaista tukea, tai ylipäätään pysty keskustelemaan haastavasta aiheesta (Arya ja Dibb 2016, 245; Hanna ja Gough 2021, 57–58).

Haastavien elämäntilanteiden jakamiseen liittyy esimerkiksi epävarmuuden ja haavoittuvuuden tunteita. Virtanen (2015) on tarkastellut väitöskirjassaan suomalaismiesten ystävyysuhteissa ilmeneviä tuen antamisen ja saamisen tapoja. Haastavista asioista puhuessa, kertoja asettaa itsensä alttiiksi mitätöinnille. Tukea antava kommunikaatioprosessi sisältää tietoisuuden toisen kokemuk-

sesta, sekä kokemuksen hyväksymisen, jonka jälkeen tuen antaminen on mahdollista. (Virtanen 2015, 73–74.) Tutkimuksessa keskeisiä tuen antamisen keinoja olivat esimerkiksi ystävän auttaminen eteenpäin olemalla hänen kanssaan ja häntä varten. Kanssaolemiseen sisältyy sekä verbaalisia, että nonverbaalisia tapoja viettää aikaa yhdessä. Yksi suomalaisten miesten keskeinen tuen antamisen muoto sisältää aktiivista ja empaattista kuuntelemista, joka voi ilmetä esimerkiksi hiljaisuutena. (Virtanen 2015, 75–78.)

Miehet eivät kokeneet Virtasen (2015, 80) tutkimuksessa ystävän neuvojen saamista mielekkäänä varsinkaan tunnepitoisia asioita käsiteltäessä. Useat kokiivat neuvot hätiköidyksi tavaksi yrittää korjata negatiivinen kokemus, jolla tuen tarjoaja halusi vähentää omaa epämukavaa tunnetta asian suhteen, sen sijaan, että tukisi ystävää (ks. myös Hanna ja Gough 2021). Virtasen tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että ainoastaan sukupuoli tai kulttuuri eivät määritä supportiivista viestintää läheisessä ystävyysuhteessa, vaikka ne vaikuttavatkin kontekstuaalisina tekijöinä, jotka heijastuvat viestintään. Yleisestä tavasta on mahdollista poiketa ystävyysuhteen läheisyyden ja kommunikointitavan perusteella. Läheiset ystävyysuhteet mahdollistavat myös suorapuheisen tuen, jolloin ”hyvän ystävän” identiteetti menee ”maskuliinisen miehen” identiteetin edelle.

Keskustelufoorumit ovat yksi keino vertaistuen löytämiselle ja yhteisöllisyydelle vaikean asian äärellä. Beeder ja Samplaski (2019, 1–7) tarkastelevat artikkelissaan tahatonta lapsettomuutta käsittelevien keskustelufoorumien vertaistuellista merkitystä. He analysoivat tutkimuksessaan foorumeja, joissa käsiteltiin mieheen liittyvistä syistä johtuvaa lapsettomuutta. Vertaistuen lisäksi foorumit toimivat neuvojen etsintäpaikkana ja niiden käyttäjät jakoivat myös henkilökohtaisia tunteita sekä pelkoja tahattomaan lapsettomuuteen liittyen. Useat miehet myös rohkaisivat toisiaan ilmaisemaan tunteitaan sekä etsimään ja jakamaan tukea vaikeasta aiheesta (ks. myös Richard, Badillo-Amberg ja Zelkowitz 2016).

Sosiaalisen tuen tärkeys ja ilman tukea jäämisen seuraukset tahattoman lapsettomuuden keskellä ovat havaittavissa myös Lehdon (2020b) väitöskirjassa,

jossa tutkittiin tahattomasta lapsettomuudesta kärsivien naisten äitiyden rakentumista pitkän lapsettomuusprosessin jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet naiset kokivat prosessin psykososiaalisesti kuormittavaksi ja suurin osa heistä olisi kaivannut enemmän tukea sen aikana (Lehto 2020b, 27, 55–57). Lehto (2020b, 76–77) muistuttaakin terveydenhuollon tärkeästä roolista henkisen jaksamisen tukemisessa lapsettomuushoitojen keskellä ja sensitiivisen kohtaamisen tärkeydestä. Yhtenä haasteena tuen saamiselle hän mainitsee aiheesta vaikenemisen ja taipumuksen ylipärjäämiseen. Ratkaisuna tähän voisi olla tuen tarjoaminen ilman, että sitä tarvitsee pyytää. Lehto on valmistellut käytännön suosituksia terveydenhuollon ammattilaisille, joissa mainitaan esimerkiksi psykososiaalisen tuen automaattinen ja lakisääteinen tarjoaminen, empaattinen kohtaaminen, sekä rohkeus kysyä ja kuulla vaikeistakin asioista. Lisäksi molempien puolisoiden nykyistä paremman huomioimisen merkitys tutkimus- ja hoitotilanteissa, sekä parisuhteen tukemisen tärkeys on nostettu esille. (Lehto 2020b, 76–77.) Myös Zurlo ym. (2018, 952–953) pitävät tärkeänä tuen tarjoamista erityisesti niiden parien kohdalla, joilla on suurempi riski kärsiä esimerkiksi pitkittyneen lapsettomuuden aiheuttamasta ahdistuksesta, masennuksesta ja elämänlaadun laskusta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Diskurssianalyysi ja konstruktivismi tutkimuksen lähtökohtana

Tutkimus toteutetaan laadullisin menetelmin, diskurssianalyysiä hyödyntäen. Diskurssianalyysi pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan tietoa ja todellisuutta tuotetaan sosiaalisissa suhteissa kielellisesti rakentaen (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, 256; Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 17). Burrin (2015) mukaan sosiaalisessa konstruktionismissa tieto ja ymmärrys maailmasta sekä sen ilmiöistä eivät ole objektiivisia, vaan perustuvat yksilön havaintoihin. Sosiaalinen konstruktionismi pyrkii välttämään itsestäänselvyyksiä ja suhtautumaan tietoon kriittisesti. Konstruktiot kehittyvät ja muotoutuvat sosiaalisen elämän ja sosiokulttuuristen olosuhteiden myötä, mikä antaa mahdollisuuden muutoksille. (Burr 2015.) Diskurssianalyysin keinoin voidaan siis analysoida sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan monimuotoisissa sosiaalisissa käytännöissä esimerkiksi puheen avulla. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016, 17). Kekkonen (2012, 74) mukaan kaikki puhutun ja kirjoitetun kielenkäytön muodot sisältyvät diskurssin käsitteeseen. Näin ollen diskurssianalyysi soveltuu myös kirjoitelmien analysoimiseen.

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016, 108–109) mukaan erilaiset näkökulmat voivat vaihdella saman ihmisen puheissa paljonkin. Yksi tapa siirtää huomio yksilöstä kielenkäytön piirteisiin on ottaa havaintoyksiköksi merkityssysteemi yksilön sijaan. Olemme omassa tutkimuksessamme käyttäneet havaintoyksikköinä merkityssysteemejä huomioiden kertomistapojen vaihtelun kirjoitelmien sisällä. Merkityssysteemi ja tulkintarepertuaari ovat synonyymejä (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016, 116). Käytämme tässä tutkimuksessa selkeyden vuoksi termiä merkityssysteemi. Olemme tutkimuksessamme hahmotelleet millaisilla ilmaisutavoilla, metaforilla ja väitteillä kertojat rakentavat tietynlaista kuvaa lapsettomuudesta ilmiönä ja kuinka he tekevät sanavalinnoillaan itseään ja elämänsä kukaan lukijalle ymmärrettäväksi (ks. Vehkakoski 2006, 28).

Tutkijan tapa kirjoittaa, esitellä ja perustella analyysia on osaltaan tiedon tuottamista. Tieto ei kuitenkaan ole absoluuttista, vaan sen ajatellaan rakentuvan tutkijan tekemien ratkaisujen perusteella. Sen lisäksi, että kieli on tutkimuksen kohteena, toimii se myös resurssina, jolla tietoa tuotetaan. (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, 256.) Pyrimme tässä tutkimuksessa avaamaan tarkasti analyysiprosessin vaiheet, jotta teemme näkyväksi oman roolimme tekstin tulkitsijoina. Kielen kontekstisidonnaisuus ulottuu myös konkreettisen kielenkäyttötilanteen ulkopuolelle. Tällainen tilanteen ulkopuolinen ulottuvuus on esimerkiksi kulttuurinen konteksti. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 384). Huomioimme tekstin kontekstisidonnaisuuden kirjoitelmien tulkinnassa, esimerkiksi suomalaisen kulttuurin isyyden ideaaleihin liittyen.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä ”Millaista puhetta miehet tuottavat kuvaillessaan lapsihaaveitaan?” tutkimme millaista puhetaipojen kirjoa aineistosta on löydettävissä miesten lapsihaaveista. Haluamme tässä tutkimuskysymyksessä osaltaan purkaa stereotypiaa, jossa ”vauvakuumeen” ajatellaan koskevan ensisijaisesti naisia, antamalla tilaisuuden lapsihaaveista kertomiseen tällä kertaa miehille. Jokisen ja Juhilan (1999, 86) mukaan diskurssianalyysiä voi käyttää metodin lisäksi välineenä joidenkin päämäärien ajamiseen, esimerkiksi jonkin ryhmän alistetun aseman näkyväksi tekemiseen ja suotuisan muutoksen edistämiseen.

Toisessa tutkimuskysymyksessä ”Millaisista positioista käsin miehet kuvailevat lapsettomuuteen liittyviä tunteita?” käytämme myös positiointia analyysin tukena. Lähteestä riippuen tästä tulkinnallisesta menetelmästä puhutaan asemoinnista tai positioinnista. Yhdenmukaisuuden vuoksi käytämme tässä tutkimuksessa positiointi-termiä. Positiointi on monikerroksinen ilmiö, joka ilmenee spesifien kielellisten valintojen seurauksena (Gordon 2015). Uskomukset moraalissäännöistä ja normeista näkyvät positioinneissa esimerkiksi oletettujen oikeuksien ja velvollisuuksien kautta (Harré, Moghaddam, Cairnie, Rothbart & Sabat 2009, 6–9). Pyrimme tässä tutkimuksessa positiointiteorian avulla tekemään nä-

kyväksi kirjoittajien puheen positioita, joissa he kuvaavat itseään suhteessa muihin ja rakentavat näin yhdenlaista tapaa kuvata identiteettiään (ks. Pöysä 2010, 172).

Bamberdin, De Finan ja Schiffinin (2011, 187) mukaan positioiden muodostamista voidaan tarkastella myös toimijuuden käsitteen avulla. Toimijuuden jatkumon toisessa ääripäässä on matala toimijuus, jossa omat vaikuttamisen tai toimimisen mahdollisuudet nähdään vähäisinä eli positioidutaan olosuhteiden uhrin asemaan. Toisessa päässä jatkumoa puolestaan on vahva toimijuus. Vahvassa toimijuudessa vallan kuvataan olevan itsellä. Kiinnitimmekin positioinnissa huomioita siihen, mihin kohtaan tätä jatkumoa tapa kuvata lapsettomuuteen liittyvää tunnepuhetta sijoittuu. Kiinnitimme huomioita esimerkiksi kerronnassa käytettyihin subjekteihin eli siihen kuka tai mikä kerronnassa on subjektin asemassa.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä ”Miten miehet kuvailevat lapsettomuudesta puhumisen vaikeutta?” analysoimme niitä katkelmia, joissa kerrottiin lapsettomuudesta puhumisen vaikeudesta tai puhumattomuudesta. Vaikka puhumisen tarkastelu ei ollutkaan alun perin itsenäisenä tutkimuskysymyksenä, sitä kuvailtiin useissa kirjoitelmissa. Koska pyrimme olemaan uskollisia aineistolle, halusimme ottaa tämän mukaan tutkimukseemme ja rakensimme tässä vaiheessa kolmannen tutkimuskysymyksen. Human, Alexanderin, Stokoen ja Tileagan (2020) mukaan tutkijalle jää aineiston alustavan tarkastelun jälkeen mahdollisuus arvioida tutkimuksen tavoitteita uudelleen ja hyödyntää uusia empirisiä oivalluksia, mikäli tutkimuskysymykset on muotoiltu riittävän väljästi (ks. myös Wiggins 2017). Myös Jokinen ja Juhila ja Suoninen (2016, 78) tuovat esille, että mikäli tutkimuskysymys tarkennetaan jo aineiston lukuvaiheen alussa, ei tutkijan huomio kohdistu kaikkiin mahdollisiin aineistosta löydettävissä oleviin diskursseihin, jolloin näkökulma rajautuu enemmän. Päädyimme tarkastelemaan puhumisen vaikeutta siitä näkökulmasta, minkä kuvailtiin estävän aiheesta keskustelun tai tekevän siitä vaikeaa, sillä aiempien tutkimusten valossa aiheesta puhumisen tärkeys korostui. Tämän vuoksi halusimme löytää syitä, jotka saattavat vaikeuttaa aiheen esille tuomista ja käsittelyä muiden kanssa.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miesten tuottamia puhetapoja lapsihaaveita kuvaillessa sekä sitä, miten ja mistä positiosta käsin lapsettomuuteen liittyviä tunteita kuvaillaan. Tavoitteena on myös tuoda esiin millaisia lapsettomuudesta puhumista estäviä tai hankaloittavia syitä miehet mainitsevat kirjoitelmissaan. Lisäksi haluamme tämän tutkimuksen avulla lisätä tahattomasta lapsettomuudesta ja siihen liittyvistä tunteista käytävää keskustelua ja siten myös miesten mahdollisuuksia vertaistuen saamiseen. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- 1) Millaista puhetta miehet tuottavat kuvaillessaan lapsihaaveitaan?
- 2) Millaisista positioista käsin miehet kuvailevat lapsettomuuteen liittyviä tunteita?
- 3) Miten miehet kuvailevat lapsettomuudesta puhumisen vaikeutta?

4.3 Aineiston keruu ja tutkittavat

Keräsimme aineiston kirjoitelmina, käyttäen alustana Webropol-verkkokyselyä. Käytimme kirjoitelmapyyntössä termiä ”perheellistymisestä haaveileva mies” ja korostimme, että lapsettomuus voi olla elämäntilanteesta tai fyysisestä syystä johtuvaa, olennaista on kuitenkin henkilön oma kokemus lapsettomuudesta (ks. liite 1). Jaoimme tutkimuspyynnön useisiin eri paikkoihin, lapsettomien yhdistys Simpukka ry:n kautta heidän suljettuun Facebook-ryhmään, Sateenkaari Suomen Facebook-ryhmään, Reddit Suomi-sivustolle, VAU.fi sivuston keskustelufoorumille tahatonta lapsettomuutta koskevaan osioon, sekä lapsettomuuskliniikka Jyväskylän Ovumia Fertinova jakoi kyselyä omille asiakkailleen. Suurin osa vastauksista tuli Reddit-sivustolla olleen linkin kautta, lisäksi osa vastaajista merkitsi päätyneensä vastaamaan Simpukka ry:n ilmoituksen kautta. Kaikki vastaajat eivät täyttäneet tietoa siitä, mitä kautta olivat päätyneet osallistumaan tutkimukseen.

Liitimme kirjoituspyyntöön seuraavat tukikysymykset:

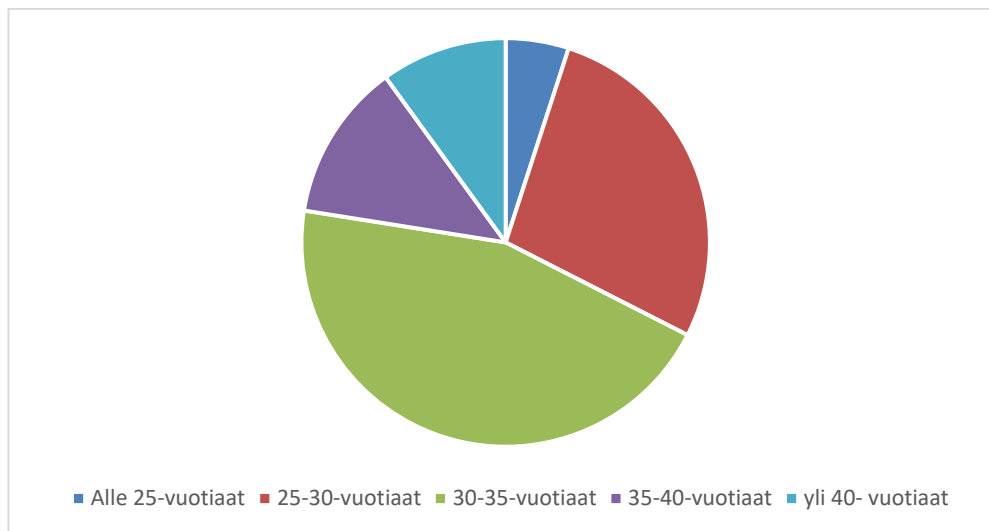
- Milloin olit mielestäsi valmis isäksi ja miksi?
- Milloin ja miten halu isyyteen heräsi ja konkretisoitui? Voit antaa konkreettisia esimerkkejä.
- Mitkä hetket ovat herättäneet eniten tunteita lapsettomuuden aikana?
- Millaisena olet kokenut lapsettomuudesta puhumisen muiden kanssa?
- Onko lapsettomuus vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin? Jos on, niin kerro miksi ja miten.

Vastaajat valitsivat itselleen sopivimmat kysymykset ja kirjoittivat vapaamuotoisen kuvauksen oman lapsihaaveen heräämisestä, isyysvalmiuksiin liittyvistä pohdinnoista sekä lapsettomuuteen liittyvistä kokemuksista. Korostimme kirjoitelmapyyntöä tukikysymysten käytön vapaaehtoisuutta. Kysymysten tarkoituksena oli auttaa vastaajia pääsemään alkuun, mutta ei kuitenkaan rajoittaa liikaa vapaamuotoisen tekstin tuottamista.

Keräsimme lomakkeella vastaajista myös tutkimuksen kannalta oleellisia taustatietoja, joita olivat ikä, koulutustausta, ammatti, tulotaso, perhetilanne, asuinpaikka ja lapsettomuuden syy. Esimerkiksi työllisyystilanteeseen, koulutukseen ja tuloihin yhteydessä olevia seikkoja kuvailtiin kirjoitelmissa liittyen isyyden valmiuksiin, jonka vuoksi ne on esitelty taustatiedoissa (ks. taulukko 1).

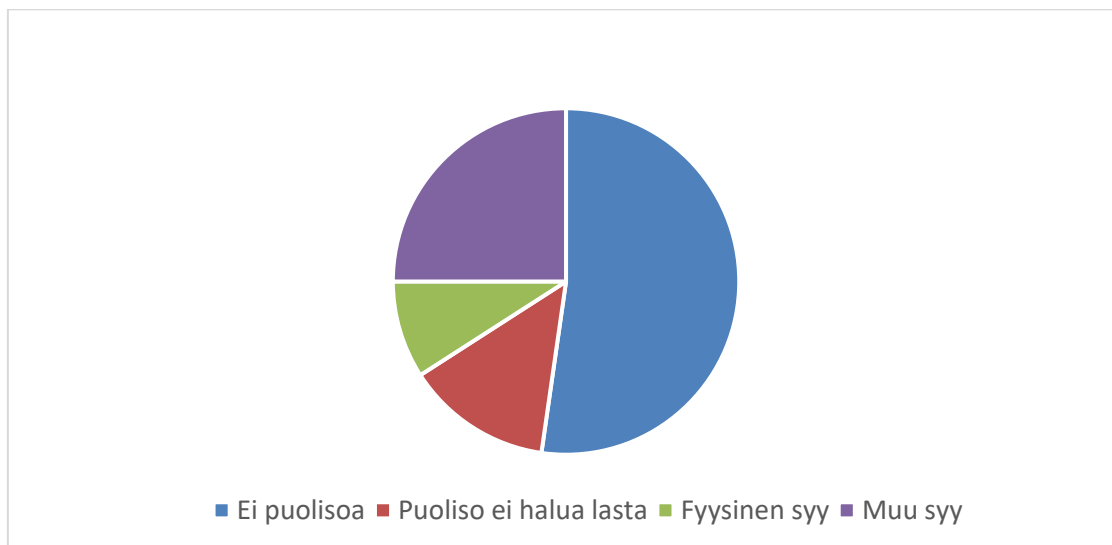
Kirjoitelmapyyntö oli auki vastaajille touko-kesäkuussa ja uudelleen syyskuussa 2021 aineiston täydentämistä varten. Vastauslomake oli avattu kaikkiaan 1012 kertaa ja vastaaminen oli aloitettu 226 kertaa. Taustatietoihin vastasi kaikkiaan 65 miestä, joista kirjoitelman lähetti 40 vastaajaa. Tutkimuksen aineistona käytämme ainoastaan niitä vastauksia, joissa oli myös kirjoitelma mukana. Kirjoitelmien pituus vaihteli yhdestä lauseesta reilun sivun mittaisiin kirjoitelmiin. Joukossa oli myös yksi avoimen tekstikentän vastaus, joka sisälsi ainoastaan hymiön. Tätä emme ottaneet mukaan tutkimukseemme, koska tarkoitus oli tarkastella nimenomaan kirjoitelmissa käytettyä kieltä. Kirjoitelmista kertyi yhteensä hieman yli 16 sivuinen aineisto, fonttina Times New Roman, koko 12 ja rivivälillä 1,5.

Suurin osa vastaajista (18) oli iältään 30–35-vuotiaita, 25–30-vuotiaita oli puolestaan yksitoista. 35–40-vuotiaita vastaajia oli viisi ja yli 40-vuotiaita neljä. Vain kaksi vastaajaa oli alle 25-vuotiaita. Vastaajien ikäjakauma on nähtävissä myös kuviossa 1.

KUVIO 1. Tutkimukseen osallistuneiden ikäjakauma

Lapsettomuuden syy oli 23 vastaajalla puolison puuttuminen, neljällä fyysinen syy, kuudella vastaajalla puoliso ei halua lapsia, yksitoista oli merkinnyt vastausvaihtoehdon jokin ”muu syy”. Yksi vastaajista oli kärsinyt aiemmin lapsettomuudesta, mutta vastaamishetkellä hänellä oli lapsi. Muut vastaajat olivat lapsettomia, eikä perheisiin kuulunut myöskään puolisoiden lapsia. Kuviossa 2 on esitetty vastaajien merkitsemät lapsettomuuden syyt.

KUVIO 2. Ilmoitettu lapsettomuuden syy

Useimmat vastaajista (22) olivat sinkkuja, joilla ei ollut taustalla vakavaa parisuhdetta. Avioliitossa oli kuusi ja avoliitossa yhdeksän vastaajaa. Yksi seurusteli ja yksi valinnut vaihtoehdon ”muu”. Yksi vastaaja oli valinnut molemmat vaihtoehdot sinkku (ei vakavaa parisuhdetta taustalla) ja eronnut. Suurin osa vastaajista (15) asui yli 100 000 asukkaan kaupungissa, toiseksi eniten (11) pääkaupunkiseudulla. 50 000–100 000 asukkaan kaupungissa tai kunnassa ja alle 50 000 asukkaan kunnassa asui molemmissa seitsemän vastaajaa. Taulukoon 2 on kootuna vastaajien tutkintoa, työllisyyttä ja tuloluokkaa koskevia tietoja.

TAULUKKO 2. Vastaajien koulutus, tuloluokka ja työtilanne

Ylin suoritettu tutkinto	Yht. vastaajaa	Työllisyys	Yht. vastaajaa	Tuloluokka	Yht. vastaajaa
Peruskoulu tai vastaava	0	Työtön	5	Alle 1300	9
Ylioppilas	6	Opiskelija	6	1300–2500	7
Ammatillinen perustutkinto	4	Yrittäjä	0	2500–4000	17
Alempi korkeakoulututkinto	8	Alempi toimihenkilö	14	Yli 4000	7
Ylempi korkeakoulututkinto	16	Ylempi toimihenkilö	10		
Muu	4	Muu	8		

Useimmilla vastaajilla (24) oli korkeakoulututkinto ja useimmat työskentelivät alempina (14) tai ylempinä (10) toimihenkilöinä. Opiskelijoita vastaajista oli kuusi ja työttömiä viisi. Tuloluokkaan 2500–4000 €/kk kuului enemmistö (17) vastaajista.

4.4 Aineiston analyysi

Ennen analyysin aloittamista tutustuimme aineistoon lukemalla sen useita kertoja ensin itsenäisesti ja sen jälkeen yhdessä keskustellen tekemistämme huomioista. Aloitimme analyysin etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia ja eroja. Tässä vaiheessa huomasimme, että useissa kirjoitelmissa oli kuvailtu aiheesta puhumisen vaikeutta, jonka vuoksi päätimme lisätä sen kolmanneksi tutkimuskysymykseksi. Tämän jälkeen poimimme aineistosta sisällöllisesti tutkimuskysymyksiin sopivat kohdat ja valitsimme analyysitavat eri tutkimuskysymyksille.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseemme on ”Millaista puhetta miehet tuottavat kuvaillessaan lapsihaaveitaan?”. Tämän kysymyksen analyysiyksiköksi valitsimme ajatuskokonaisuuden, joka saattoi olla parista sanasta useisiin lauseisiin, sillä saman kirjoitelman sisälläkin lapsihaavetta oli usein lähestytty useasta eri näkökulmasta. Näistä erotimme kolme diskurssia, jotka nimesimme *1. lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana* *2. soveltuvuus isäksi ja* *3. vanhemmuus sosiaalisena normina*. Ensimmäisen diskurssin analyysissä, jossa lasta kuvataan merkityksellisyyden ja onnen tuojana, olemme soveltuvilta osin käyttäneet samoja termejä kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa vanhemmuuden motivaatiotekijöitä on selvitetty (van Balen & Trimbos-Kemper 1995; Langdridge ym. 2005). Soveltuvuus isäksi -diskurssin ja vanhemmuus sosiaalisena normina -diskurssin kuvailussa olemme edenneet aineistolähtöisesti. Muodostamiemme diskurssien selkeyttämiseksi teimme taulukon 3, joka selkeyttää analyysipolkua.

TAULUKKO 3. Lapsihaave-diskurssit ja niitä kuvaavat pääsisällöt

Lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana - diskurssi	Soveltuvuus isäksi - diskurssi	Vanhemmuus sosiaalisena normina - diskurssi
<ul style="list-style-type: none"> • Onnellisuuden lähde • Jatkuvuuden tuottaja • Parisuhteen ja perhelämän laadun lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulkoiset tekijät (esim. tulotaso, vakituinen työ, oma asunto) • Sisäiset tekijät (esim. kyky hoitaa lasta, terveydentila ja kokemus siitä, että olisi paljon annettavaa lapselle) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristön esimerkki • Suoraan ilmaistut odotukset • Ympäristön odotukset oletettuina

Toisessa tutkimuskysymyksessä eli ”Millaisista positioista käsin miehet kuvailevat lapsettomuuteen liittyviä tunteita?” Etsimme tunnesanoja, tunteisiin liittyviä metaforia, tai tunnelatautuneita ilmauksia, jotka poimimme teksteistä. Tunnesanoja olivat esimerkiksi ulkopuolisuuden, riittämättömyyden ja musertava tunne, tunteisiin liittyviä metaforia esimerkiksi ”iski minuun kuin tuhat puukoniskua” (V28), tunnelatautuneita ilmauksia ”edes normaalin elämän eläminen ei minulta onnistu” (V17). Tunnesanojen merkitsemisen jälkeen etsimme kirjoittelusta, millaisia puhetapoja näiden tunteiden kuvauksissa käytetään, mistä positioista niitä kuvaillaan sekä millaiseen kontekstiin ne liitetään. Analyysissä huomioimme tunnekuvauksien yhteydessä käytettyjä kielellisiä piirteitä kuten ääri-ilmaisuja ja aktiivi/passiivimuotoja. Ääri-ilmaisuja olivat esimerkiksi ”kai-killa”, ”joka kerta” ja ”koskaan”.

Jokisen ym. (2016, 45–46) mukaan toiminnan rajoituksia tai saman toimijan aseman vaihteluita analysoitaessa voidaan hyödyntää subjektiposition käsitettä. Gordonin mukaan (2015, 324) positiot ovat aina tilannesidonnaisia ja ne ovat joustavampia roolin käsitteeseen verrattuna (ks. myös Harré ym. 2009). Positioidin tarkoituksena on ymmärtää sosiaalisissa käytännöissä tuotettuja identiteettejä (Gordon 2015, 324). Analysoimme tässä tutkimuksessa tutkittavien positioita kielellisten piirteiden avulla, esimerkiksi tarkastelemalla sitä, millaista kuvaa he rakentavat itsestään ja toimijuudestaan kirjoitelmissa ja kuinka tutkittavat asemoivat itsensä suhteessa muihin, esimerkiksi käyttäen me-muut vastakkainasettelua.

Valitsimme tämän tutkimuskysymyksen kohdalla analyysiyksiköksi kirjoitelmat kokonaisuuksina ja pyrimme löytämään jokaisesta kirjoitelmasta vallitsevan position, joka ilmentää parhaiten kirjoittajan tapaa kuvata tahattomaan lapsettomuuteen liittyviä tunteita. Pynnösen (2013, 32–33) mukaan tekstin perusrakenteen ja sen sisältämien kantavien teemojen ja ominaisuuksien luokittelun pohjalta voidaan kuvata, miten ilmiöstä puhutaan ja mitä siitä sanotaan. Analyysin kulku on nähtävissä taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Merkityssystemien ja subjektipositioiden muodostaminen

Kielelliset piirteet	Merkityssystemit	Subjektipositiot
<p>Minä / muut vastakkainasettelu, ääri-ilmaisut: "jään joka kerta kakkosijalle" V20 Itseen kohdistettuja negatiivisia tunneilmaisuja: "nyt ku parilla alkaa olemaan nii tuntee "huonoutta" kun itsellä ei ole" V6 "mikä minussa on vikana, miksi minä?" V39</p>	<p>Yksilöt asemoivat itsensä sanavalinnoillaan puutteellisiksi verratessaan itseään lapsen saaneisiin</p>	<p>Ulkopuolinen</p>
<p>Itseä ei esitetä puheessa aktiivisena toimijana. Lähes mahdotonta / epätodennäköistä perheellistyä: "elämä valitsi toisin kohdallani" V15 "elämäni aikana ei koskaan tullut sellaista mahdollisuutta" V15 "niistä ei puhuttu minulle missään" V17 "luonto kertoo minulle, että olen epäkelpo yksilö lisääntymiseen" V17</p>	<p>Kirjoittajat asemoivat itsensä puheissaan olosuhteiden uhreiksi ja tilanteensa pysyväksi</p>	<p>Uhri</p>
<p>Kuvaavat perheellistymistä haasteista huolimatta mahdolliseksi: "olemme menossa oikeaan suuntaan" V25 "kyllä minusta sittenkin voisi olla pienen lapsen kaitsijaksi" V18 "Toivo elää" V35</p>	<p>Kirjoittajien puhetavoista on tunnistettavissa haasteista huolimatta toiveikas suhtautuminen tulevaan.</p>	<p>Toiveikas</p>
<p>Kirjoitelmassa esitetään suhtautuminen kahdella vastakkaisella tavalla: "Itse olen asian kanssa sinut" V12 "Ehkä hieman olen katkeroitunut" V12. Huumori etäännyttämisen keinona: "Kyselijöille aina vitsailen" V12. Myös ilmastonmuutoksen ahdistus vähentää intoa lapsen hankintaan. Haluaisin tulla isäksi, että voisni [...] näyttää maapallomme monimuotoisuuksia. V19</p>	<p>Vastaajan puhetavoissa on keskenään merkitykseltään ristiriitaisia tunnekuvauksia, jotka tuodaan yhtä vahvasti esille.</p>	<p>Jännitteinen</p>
<p>Huolen ilmaisu tulevaisuudesta. "Minulla ei ole kiire isäksi, vaan ahdistaa ajatus siitä, etten ikinä saisi lapsia" V5 "Iän karttuessa koen kuitenkin surun tunteita peläten, että kohta on liian myöhäistä" V7</p>	<p>Vastaajan puhetavoissa pelot suuntautuvat tulevaisuuteen ja mahdolliseen lopullisuuteen nykyhetken sijasta.</p>	<p>Tulevaisuudesta huolehtija</p>
<p>Puhutaan tunteista toisten kautta: "tuntuu pahalta, etteivät he saaneet varmuutta lapsenlapsista ennen poismenoaan" V34 "puolison kärsimys hänen kuvista" V2</p>	<p>Kirjoittajat korostavat muiden tunteiden vaikutusta omiin tunteisiin.</p>	<p>Muiden tunteista huolehtija</p>

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla ”Miten miehet kuvailevat lapsettomuudesta puhumisen vaikeutta?” merkitsimme ensin kohdat, joissa oli kuvailtu lapsettomuudesta puhumista läheisten kanssa. Näissä katkelmissa kiinnitimme huomion siihen, että puhumisen vaikeus tai puhumattomuus toistuivat useissa kirjoitelmissa. Koska aiemmissa tutkimuksissa tuen saamisen merkitys oli korostunut, halusimme nostaa tästä aineistosta lähempään tarkasteluun mahdollisia syitä, jotka vaikeuttavat aiheesta puhumista ja siten myös tuen hakemista. Siksi keskityimme analyysissä kirjoitelmissa käytettyihin tapoihin kuvailla, miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksen konkreettisissa tilanteissa sekä perustella puhumista estäviä syitä. Kiinnitimme huomiota siihen, miten miehet pyrkivät tekemään lukijalle ymmärrettäväksi omia mahdollisuuksiaan ja rajoituksiaan lapsettomuudesta puhumiseen normien rajoittamassa keskustelukulttuurissa. Näitä keinoja olivat esimerkiksi väitteet, toteamukset ja esimerkit vuorovaikutustilanteista, joita korostettiin esimerkiksi ääri-ilmaisuilla, kuten ”minulla ei ole ketään” tai tunnekuvauksilla, kuten ”jumalauta, että vituttaa”. Taulukossa viisi esittelemme kolme puhumisen vaikeutta kuvailevaa diskurssia, jotka olivat tunnistettavissa katkelmista. Osassa kirjoitelmissa puhumisen vaikeutta oli kuvattu useasta näkökulmasta, jolloin sijoitimme saman kirjoittajan katkelmat useiden eri diskurssien sisälle.

TAULUKKO 5. Puhumisen haastetta kuvailevat diskurssit ja niiden pääsisällöt

Miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa	Omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä	Sosiaalisen tilan puute aiheen esiin ottamiselle
<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelukumppanin tahditon tai epäasiallinen reaktio (esim. utelu, vähättely, väärät oletukset) • Aiheen kiertäminen (esim. vitsailu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Puhumisen vaikeus • Pelko • Ahdistus • Häpeä • Ulkopuolisuuden tunne 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei ole ketään • Sopivia tilanteita on harvoin • Harvaa kiinnostaa • Vaikeista tai sensitiivisistä aiheista ei ole tapana puhua avoimesti

4.5 Eettiset ratkaisut

Olemme soveltaneet tutkimuksessamme tieteellisen tutkimuksen kriteeristön mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä tiedon hankinnassa, tutkimuksessa ja arvioinnissa (TENK 2012, 6). Tämä toteutuu tutkielmassamme esimerkiksi siten, että vapaaehtoiset tutkimukseen osallistujat saavat riittävästi tietoa siitä, mihin ja miten heidän vastauksiaan käytetään (vrt. TENK 2019, 8.) Jokaiselta tutkimukseen osallistujalta on kysytty tietosuojailmoituksessa erikseen suostumus tuottamansa kirjallisen tekstin käyttöön ja aineistositaatteihin. Tietosuojailmoitus oli nähtävillä osana kirjoitelmapyyntöä, ja tutkimusluvan antamisen yhteydessä jokainen kuittasi lukeneensa ilmoituksen. Olemme myös huolehtineet tutkittavien henkilötietojen suojaamisesta ja keränneet vain tutkimuksen kannalta tarpeellisia henkilötietoja, jotta tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ei olisi mahdollista tunnistaa (vrt. TENK 2019, 11–12). Emme esimerkiksi ole keränneet osallistujien nimitietoja, emmekä tarkkoja tietoja esimerkiksi iästä tai asuinpaikasta vaan olemme käyttäneet luokittelua kaikkien taustatietojen osalta. Myös Kuulan (2015, 149–150) mukaan tunnistamisen mahdollisuutta voi vähentää luokittelemalla taustatietoja kategorioihin. Taustatiedot kuten ikä, ammatti tai asuinpaikka voivat olla tärkeitä aineiston tulkinnessa ja lisäksi olennaista kontekstittietoa jatkotutkimuksia varten. Niiden kokonaan pois jättäminen heikentäisi tutkimuksen luotettavuutta.

Olemme noudattaneet tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avointa ja vastuullista tiedeviestintää tutkimustuloksia julkaistaessa. Olemme kuvanneet kerättyä aineistoa riittävästi metatietoineen ja avaamme tutkimusraportissamme mahdollisimman kattavasti ja selkeästi prosessin etenemisen ja käytetyn tieteellisen lähestymistavan. Pohdimme myös tutkimuksen rajoituksia ja mahdollisia puutteita avoimesti pohdintaluvussa. (vrt. TENK 2012, 6.)

Huomioimme muiden tutkijoiden saavutukset ja työn asianmukaisesti, kunnioitamme heidän tekemäänsä työtä esimerkiksi viittaamalla julkaisuihin asianmukaisesti kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Olemme pyrkineet käyttämään ainoastaan alkuperäisiä lähteitä aina kun se on mahdollista. Toteutimme tutkimuksen suunnittelu-, toteutus- ja raportointivaiheessa tietoaineistojen tallentamisen tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. (TENK 2012, 6.) Olemme säilyttäneet kirjoitelmat yliopiston salatulla U-aseamalla erillään taustatietoista ja poistamme ne lopullisesti tutkielman hyväksymisen jälkeen.

5 TULOKSET

5.1 Miesten lapsihaave-diskurssit

Tunnistimme kirjoitelmissa kolme diskurssia puhetavoista, joilla miehet kuvailivat lapsihaaveitaan: lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana, soveltuvuus isäksi ja vanhemmuus sosiaalisena normina.

Ensimmäisessä diskurssissa *lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana* lapsen kuvailtiin tuovan hyviä asioita ja sisältöä miehen itsensä sekä lähipiirin elämään. Tämän diskurssin sisällä aihetta lähestyttiin onnellisuuden, jatkuvuuden sekä parisuhteen ja perhe-elämän kautta. Onnellisuutta kuvattiin esimerkiksi sen perusteella, että ”olisi kiva, kun olisi oma perhe ja lapsia” V14 ja kerrottiin, että lapsen kasvun seuraaminen toisi elämään positiivisia tunteita, joista eräs mies kertoi seuraavasti:

”Vanhemmuudessa minua kiehtoo potentiaalisesti eniten kuitenkin mahdollisuus nähdä uuden elämän, jonka olen auttanut saattamaan maailmaan, kehittyvän tietoiseksi yksilöksi, täynnä omia unelmiaan, haaveitaan ja halujaan, sekä tietysti kiinnostaa myös nähdä, millainen henkilö hänestä kasvaisi minun ja äitinsä tukemana.” V16

Jatkuvuuteen liitettiin merkityksellisyyden kokemus siitä, että olisi osa sukupolvien jatkumoa sekä mahdollisuus siirtää kokemaansa hyvää eteenpäin, samalla kokien sitä itse uudelleen eri näkökulmasta.

”Halu isyyteen kumpuaa ainakin osaksi tarpeesta tuntea merkitystä elämässäni, jota nykyisellään on vaikeampaa saavuttaa työstä tai hedonismista. Ajatus siitä, että olen osa sukupolvien jatkumoa tuo minulle merkityksen tunnetta.” V17

”Alkoi tuntumaan, että jossain vaiheessa tämä sirkus päättyy ja että olen omassa elämässäni saanut kokea paljon hyvää, jota tahtoisin siirtää eteenpäin. Näin retroperspektiivissä minulla oli itsellä pien- ja varhaisteinajan todella hyvä perhe [...] ja tämä varmasti vaikuttanut paljon siihen, että toivoisin omiakin lapsia. Oisi kai tapa elää noita asioita uudelleen, rooli vain vaihtunut siinä välissä.” V34

Lapsen tai lasten kuvailtiin myös vaikuttavan parisuhteeseen sitoutumiseen ja täydentävän parisuhdetta kokonaisuutena, kuten seuraavista katkelmista ilmenee.

"...tajusin että haluan vakavampaa sitoutumista ja lapsiperheen, mikäli vaan "Luoja suo"." V31

"Vaikka tämä kuulostaa erittäin romantisoidulta näkemykseltä asiasta, niin en osaa kuvitella monia asioita, jotka tuntuisivat sitovan valmiiksi hyvän parisuhteen vielä paremmaksi kokonaisuudeksi, kuin pari pientä nyyttiä, joille antaa rakkautensa ja joiden eteen tekisi mitä vain." V16

Soveltuvuus isäksi -diskurssissa kirjoittajat puolestaan peilasivat itseään jonkinlaiseen isyyden ideaaliin ja sitä kautta toivat esille omia kykyjään ja ominaisuuksiaan. Tämän diskurssin sisällä miehet kuvailivat sekä ulkoisia että sisäisiä valmiuksiaan. Ulkoisista puitetekijöistä vakaa taloudellinen tilanne, koulutus, työpaikka ja parisuhde esitettiin hyvinä lähtökohtina lapsiperheen perustamiselle. "Pääsin elämässäni vakaaseen taloudelliseen tilanteeseen, jossa kykenen huolehtimaan muistakin kuin itsestäni" V11

"Olin kypsä perhe ajatukselle noin 24–25-vuotiaana kun valmistuin korkea-koulusta." V12

"33v koska vakituinen työsuhde, oma asunto, puoliso ja muut" V32

Ulkoisten tekijöiden lisäksi soveltuvuus isäksi -diskurssissa kirjoittajat kuvailivat sisäisiä valmiuksiaan, kuten omia kykyjään ja ominaisuuksiaan, kuten lapsen hoidon osaamista tai hyvää terveydentilaa, joilla perustelivat sitä, että ovat valmiita isäksi:

"Elämä tasapainossa ja taloudellinen osaaminen hyvällä tasolla. Hyvä mielenterveys, aina ollut, hyvä kehollinen terveys." V37

Eräs kirjoittaja pohti olevansa kypsä isäksi, koska oli ehtinyt kokea elämässään riittävästi muita asioita. Tämän voi tulkita siten, että kirjoittaja on valmis asettumaan ja keskittymään lapsiin.

"Olen aina halunnut lapsia ja voisin omasta puolestani hankkia niitä vaikka heti. Oikeastaan en kaipaa elämältä mitään muuta; olen humpuutellut ihan tarpeeksi." V9

Osassa kirjoitelmista kuvailtiin omia valmiuksia myös yleisemmällä tasolla kuten seuraavissa katkelmissa. Näissä kirjoitelmissa tuotiin myös sanavalinnoilla suoraan esille, että voisi olla mielestään hyvä isä.

”Harkinnan jälkeen koin olevani tilanteessa, jossa voisin olla hyvä isä lapselle. Ajattelin että minulla olisi paljon annettavaa lapselle.” V28

”Kyllä musta vähintään yhtä hyvä faija, kun omasta faijastani tulisi.” V34

Kirjoitelmissa tuotiin esille myös resurssien puutteet selittävinä tekijöinä sille, miksi lasta ei ole, vaikka olisikin halunnut. Tätä puhetapaa käytettiin paljon kirjoitelmissa, joissa miehet pohtivat syitä puolison puuttumiselle. Monissa kirjoitelmissa kuvattiin kaikkien muiden tekijöiden olevan lapsen saamista ajatellen kunnossa, ainoastaan puolison puuttuminen nähtiin esteenä toiveen toteutumiselle. Puolison puuttumista taas selitettiin esimerkiksi työuralla, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi.

”Suurin syy lapsettomuuteen on puolison puute. Jouduin työuran alussa muuttamaan joka vuosi uudelle paikkakunnalle, mikä ei edistänyt vakituisen parisuhteen saamista.” V13

Vanhemmuus sosiaalisena normina-diskurssissa kirjoitelmista välittyivät normit ja sosiaalinen kontrolli välittyivät esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa esitettyjen kysymysten ja oletusten kautta. Kirjoittajat myös vertasivat itseään omiin vanhempiinsa, heidän ollessaan kirjoittajan ikäisiä ja toisaalta ikätovereihinsa nykyhetkessä.

”Viimeisen 1,5 vuoden ajan olen kokenut, että olisin valmis lisääntymään, kun löysin itselleni upean puolison ja sain tutuilta/perheeltä/kavereilta kysymyksiä ja kehotuksia asiaan liittyen.” V26

”Myös yksittäisiä hetkiä kun esim. työpaikalla vanhemmat naiset ovat hie-man kyselleet "Onkos teillä lapsia" ja kun vastaus on ollut ei, niin oletetaan että emme ole edes yrittäneet ja jatkokommentit ovat olleet luokkaa "kyllä teilläkin vielä lapsikuume iskee".” V35

”Kun mietin perheenjäseniäni, vanhemmillani oli jo tämän ikäisenä keski-kokoinen perhe. Sisarukseni ovat myös löytäneet kumppanin ja vähitellen aloittaneet perhe-elämän.” V5

Osa normeista välittyy kirjoitelmissa suoraan, osa taas epäsuorasti. Esimerkiksi ihanteellinen lapsenhankkimisikä esiintyi useissa kirjoitelmissa ilman perusteita. Tulkitsimme tämän kertovan tietystä iästä sisäistettynä normina, jota ei tarvinnut sen itsestäänselvyyden vuoksi perustella.

”En usko, että vanhemmuuteen voi varsinaisesti ”olla valmis”; mielestäni optimaalinen lastenhankkimisikä olisi kuitenkin n. 25–30-vuotiaana, ja itse olen jo kohta tuon yli. Olen aina kokenut haluavani perheen tulevaisuudessa; n. 25-vuotiaana aloin kokea vahvasti, että sen aika olisi nyt.” V7

Sisäistetyt normit käyvät myös ilmi sanavalinnoista, joissa perheen perustamista kuvataan itsestään selvänä ja luonnollisena elämän kulkuun kuuluvana tapahtumana:

”Nuorempana oli itsestäänselvyys, että joskus on omia lapsia sekä kumppani. V12

”18–20-vuotiaana heräsi ajatus ja 20–23-vuotiaana olin jo omasta puolestani aika lailla päättänyt olla vastustamatta oman elämän luonnollista kulkua.” V37

Sekä suoraan ilmaistujen että sisäistettyjen kulttuuristen normien tuottamat paineet välittyvät vastaajien tuottamista puhetavoista. Kirjoittajat vertaavat omaa tilannettaan ideaaliin, jonka ei kuvata toteutuvan omassa elämässä.

5.2 Tahattomaan lapsettomuuteen liittyvä tunnepuhe

Tahattomaan lapsettomuuteen liittyvästä tunnepuheesta oli erotettavissa kuusi eri subjektipositiota: ulkopuolinen, uhri, toiveikas, jännitteinen, tulevaisuudesta huolehtija ja muiden tunteista huolehtija. *Ulkopuolisuutta* kuvaavaa puhetapaa tuotettiin selvästi eniten. Sille oli tyypillistä minä (tai me) ja muut- vastakkainasettelu ja vertailun synnyttämät negatiiviset tunteet, kuten kateus.

”Myöskin nuorempien vanhempain onnellisuus masentaa. Samoin myös perheelliset serkut saa kateuden pintaan.” V38

Välillä tunnekuvauksia korostettiin myös ääri-ilmaisuuilla, kuten seuraavassa esimerkissä:

”Lapsettomuus on ehkä vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin siten, että en ihan aina tahdo ymmärtää, kun jään joka kerta kakkossijalle pyytäessäni tällaista tuttavaa [jolla on omia lapsia] edes kahville.” V20

Ulkopuolisuutta kuvaavassa puhetavassa käytettiin itseen kohdistettuja negatiivisia tunneilmaisuja, kuten huonoutta:

”Pitkään on ollu kaveritkin ilman [lapsia] ja nyt ku parilla alkaa olemaan nii tuntee "huonoutta" kun itsellä ei ole.” V6

Uhri-positiossa kirjoittajat etäännyttivät itseään aktiivisesta toimijuudesta sanavalinnoillaan, kuten seuraavassa lainauksessa: ”elämä valitsi toisin kohdallani” V15. Tässä lauseen subjektina on elämä, eikä yksilö itse. Lisäksi näille kirjoitelmille tyypillistä oli, ettei hankalasta tilanteesta nähty ulospääsyä. Omat vaikutusmahdollisuudet kuvailtiin siis vähäisiksi sekä siihen miten vallitsevaan tilanteeseen oli päädytty että samalla myös tulevaisuuden suhteen. Nämä asiat käyvät ilmi seuraavasta lainauksesta:

”[...] vaikka biologia puoltaakin vielä lisääntymismahdollisuutta, on todellisuus kuitenkin se, että hyvin epätodennäköisesti tulen koskaan saamaan lapsia. Haluaisin kyllä, mutta elämäni aikana ei koskaan tullut sellaista mahdollisuutta.” V15

Kirjoitelmissa lapsettomuuteen ja puolisoittomuuteen liittyviä tunteita ei ollut aina mahdollista erottaa toisistaan, koska monilla tähän tutkimukseen osallistuneilla lapsettomuuden syy on nimenomaan puolison puuttuminen ja niitä käsiteltiin useissa kirjoitelmissa kokonaisuutena tai limittäin, kuten seuraavassa lainauksessa:

”Itseasiassa se, että naiset ovat torjuneet tutustumisyrityksiäni on merkitykseltään käytännössä se, että luonto kertoo minulle, että olen epäkelpo yksilö lisääntymiseen.” V17

Toiveikas-positiossa vallitsevana tunteiden kuvaamisen tapana oli vaikeuksista huolimatta toiveikkuus ja luottamus tulevaan. Toivon vivahteita oli havaittavissa useammassakin kirjoitelmassa, mutta niissä muut tunteet kuvattiin domi-

noivampina. Toiveikkuus käy ilmi seuraavista esimerkeistä, joissa kirjoittajat kuvailevat ensin haasteita, mutta lopulta päätyvät kuitenkin siihen, että lapsen saaminen tulevaisuudessa vaikuttaa mahdolliselta.

”Välillä tuntuu siltä, että lapsi tai lapset olisi pitänyt jo hankkia, ja aika on mennyt hukkaan. Asia ahdistaa joskus, mutta yleisesti ottaen tuntuu, että olemme menossa oikeaan suuntaan, ja tulemme vanhemmiksi seuraavan kolmen vuoden kuluessa.” V25

Jännitteistä positioita ilmentävissä kirjoitelmissa ei ollut yhtä selkeää vallitsevaa tunnetilaa, vaan niissä käytettiin yhtä vahvasti kahta erilaista puhetapaa, toisaalta hyväksymistä ja toisaalta katkeroitumista kuten seuraavassa katkelmassa.

”Itse olen asian kanssa sinut, mutta huomaan kun monet tutut tai uudet työkaverit ihmettelevät miten minulla ei ole perhettä. Ehkä hieman olen katkeroitunut enkä jaksa enää yrittää suhdetta.” V12

Toisessa toiveikkaan positioon kuuluvassa kirjoitelmassa tuotiin esille kahdenlaista jännitettä lapsihaaveeseen liittyen. Toisaalta ilmastonmuutokseen liittyvä ahdistuksen kuvattiin vähentävän halua perheellistymiseen moraalisisista syistä. Toisaalta oman vapauden arvostus esitettiin olevan ristiriidassa parisuhteeseen sitoutumisen kannalta ja aiheuttavan ahdistusta.

Tulevaisuudesta huolehtijat -positiossa vastaajat olivat huolissaan mahdollisesta lapsettomaksi jäämisestä tulevaisuudessa kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi.

”Minua harmittaa ennemminkin se, että lapsen hankkiminen ei ole mahdollista, kun ei ole parisuhdetta. Minulla ei ole kiire isäksi, vaan ahdistaa ajatus siitä, etten ikinä saisi lapsia.” V5

”Iän karttuessa koen kuitenkin surun tunteita peläten, että kohta on liian myöhäistä lapsenhankkimisen suhteen.” V7

Muiden tunteista huolehtijat kuvasivat lapsettomuuteen liittyviä tunteitaan toisten kautta, kuten seuraavassa aineistoesimerkissä:

”Isäni ja mummoni kuolivat tässä hiljattain ja tuntuu pahalta, etteivät he saaneet varmuutta lapsenlapsista ennen poismenoaan. Tuntuu erityisen pahalta siksi että itselläni aikoinaan oli lämmin suhde isoisääni, ja että jos joskus vielä saan lapsia niin, oma lapseni ei pysty kokemaan samaa.” V34

5.3 Puhumisen haasteita kuvailevat diskurssit

Kirjoitelman tukikysymyksissä kysyttiin, millaisena vastaaja on kokenut lapsettomuudesta puhumisen muiden kanssa. Osassa kirjoitelmista ei käsitelty tätä kysymystä lainkaan ja kolmessa kirjoitelmassa mainittiin, että ei ole kokenut lapsettomuuden vaikuttaneen sosiaalisiin suhteisiin tai ettei ole kokenut tarvetta puhua aiheesta. Puhumisen vaikeutta kuitenkin kuvattiin muissa kirjoitelmissa paljon ja sille annettiin useita eri selityksiä. Näitä selittäviä puhetapoja tarkastellessamme erotimme katkelmista kolme erilaista puhumisen haasteita kuvailevaa diskurssia: *miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa, omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä ja sosiaalisen tilan puute aiheen esiin ottamiselle.*

Valitsimme ensimmäisen diskurssin nimeksi *miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa*. Tässä diskurssissa kirjoittajat kuvailivat, miten lapsettomuudesta puhumisen vaikeus ilmenee konkreettisissa tilanteissa ja keskusteluissa. Osassa katkelmia kuvailtiin keskustelukumppanin tahdittomia tai epäasiallisia reaktioita aiheita koskien. Näitä olivat esimerkiksi utelu, vähättely ja väärät oletukset. Alla olevasta esimerkistä voi tulkita, että uteluun sisältyvä oletus lasten saamisen itsestään selvyydestä voi olla erityisen loukkaava.

”Myös yksittäisiä hetkiä kun esim. työpaikalla vanhemmat naiset ovat hie-
man kyselleet "Onkos teillä lapsia" ja kun vastaus on ollut ei, niin oletetaan,
että emme ole edes yrittäneet ja jatkokommentit ovat olleet luokkaa "kyllä
teilläkin vielä lapsikuume iskee"” V35

Toinen esimerkki puolestaan havainnollistaa vastaajan kohtaamaa vähättelyä. Tulkitsimme kuvauksesta, että vähättely saattaa johtaa siihen, ettei aiheita haluta jatkossa käsitellä.

”Perheettömyys ajatuksena pelottaa ja sen käsittely läheisten kanssa on vai-
keaa, kun aina väläytetään, että kyllä varsinkin miehillä on aikaa.” V31

Keskustelukumppaneiden tahdittomia reaktioita käsiteltiin useissa kirjoitelmissa. Lisäksi yksi kirjoittaja kertoi omasta tavastaan kiertää arka aihe vitsailemalla.

”Kyselijöille aina vitsailen, että viihdyn paremmin koirien kanssa yksin, kun saa päättää itse mitä tekee, mutta kyllä olisi toisenkinlainen elämäntilanne sopinut minulle.” V12

Toisen diskurssin nimeksi annoimme *omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä*. Tässä diskurssissa puhumisen vaikeuden syyksi kuvailtiin omia kielteisiä tunteita, kuten pelkoa, häpeää, ahdistusta tai ulkopuolisuuden tunnetta. Osa tunteista nimettiin kirjoitelmissa suoraan ja osa oli tulkittavissa esimerkiksi kirjoittajien käyttämistä metaforista tai tunnelatautuneista ilmaisuista. Alla olevassa esimerkissä kirjoittaja nimeää ahdistuksen suoraan.

”Lapsettomuudesta puhuminen on ahdistavaa, enkä ole tehnyt sitä kuin pakon edessä.” V17

Seuraavissa lainauksissa puolestaan tunnetta ei nimetä suoraan, mutta niiden sanavalinnoista on tulkittavissa, että kirjoittajat kuvailevat lapsettomuudesta puhumiseen liittyvää pelkoa.

”Olen melko tarkka yksityisyydestäni, enkä tykkää antaa vieraille ihmisille ammuksia käteen. Mikä perheelleni kuuluu, ei kuulu muille kuin oikeasti läheisimmille ihmisille.” V34

”En ole uskaltanut puhua muille lapsettomuudesta”. V30

Moni kirjoittaja kuvaili lapsettomuudesta puhumisen olevan vaikeaa erityisesti silloin, jos keskustelukumppanilla on lapsia. Kolme kirjoittajaa toi esille, että häpeä tai muut negatiiviset tunteet vaikeuttavat aiheesta keskustelua, ellei vastapuoli ole kokenut samaa. Tulkitsimme tämän kuvaavan ulkopuolisuuden tunnetta.

”Asiasta on todella vaikea puhua, se on "häpeä". Ellei sitten toinen osapuoli ole kokenut samaa. Sellaisen, jolla on lapsi/lapsia on todella vaikea keskustella.” V39

Puhumiseen mainittiin vaikuttaneen vastapuolen kokemuksen lisäksi myös ajan kuluminen. Kahdessa katkelmassa kuvailtiin, että puhuminen oli aluksi vaikeaa, mutta myöhemmin ovat kuitenkin puhuneet joidenkin läheisten kanssa aiheesta.

”Vertaistukea en ole saanut ja alkuun uskalsin kertoa esim. vaimoni keskenmenosta vain muutamalle lapsettomalle ystävälleni, siitäkin vasta kun yli puoli vuotta oli kulunut.” V35

Sosiaalisen tilan puute aiheen esille ottamiselle- diskurssissa kirjoittajat kuvailivat vallitsevaa keskustelukulttuuria sellaiseksi, että lapsettomuudesta, lapsihaaveista ja muistakin sensitiivisistä asioista keskustelun mahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Kirjoitelmissa kuvattiin uskomusta siitä, että harvaa kiinnostaa tai sopivia henkilöitä tai tilanteita ei ole. Toiset taas kertoivat ylittäneensä kynnyksen lapsettomuudesta kertomiseen, mutta sen käsittely oli siitä huolimatta jäänyt hyvin pinnalliseksi, avoimen ja suoran puheen sijaan. Alla olevassa katkelmassa kirjoittaja perustelee, ettei hänellä ole sopivaa henkilöä omasta lapsettomuudesta tai lapsihaaveesta puhumiselle.

”En ole puhunut lapsettomuudesta tai lapsihaaveistani kenellekään. Minulla ei ole ketään, jolle tällaisista asioista voisi tai haluaisin puhua.” V7

Eräässä katkelmassa tuotiin esille laajempaa yhteiskunnallista näkökulmaa lapsivapaasta kulttuurista, joka ei kohdannut kirjoittajan arvoja. Kirjoitelmassa kuvattiin tämä näkökulmaero syyksi sille, ettei sopivaa puhekuoppia aiheesta ollut löytynyt.

”Lapsettomuuskulttuurin laaja normalisoituminen ärsyttää. [...] En puhu asiasta koska todennäköisesti harvaa kiinnostaa minun moralisoiminen ja/tai korkean vastuun/vapauden suhteen painottaminen ääri­vapaassa sosiokulttuurisessa ympäristössä, enkä yleisesti ole hyvä muiden vakuuttamisessa.” V37

Tässä diskurssissa kuvailtiin suhteen perheen tai lähipiirin kanssa olevan sellainen, jossa on tapana vaieta sensitiivisistä aiheista tai käsitellä niitä vain pinnallisesti. Kahdessa kirjoitelmassa mainittiin, että tunnetasolle menevää puhetta aiheesta ei ollut, vaikka omasta lapsettomuudesta olikin kerrottu perheelle. Ensimmäisessä syyksi mainittiin vanhempien asenne vaikeista asioista puhumiseen ja toisessa oma tapa yksityisyyden suojeluun. Pariskunnille puoliso kuvattiin tässä diskurssissa ainoana, kenen kanssa asiasta puhuttiin, mutta moni puolison ker­toi jäävänsä asian kanssa yksin. Toisaalta myös puolison pyyntö mainittiin yhdessä kirjoitelmassa syyksi olla keskustelematta aiheesta muiden kanssa.

”Ainoa kenen kanssa voin asiasta jauhaa on puolisoni. Omat vanhemmat ovat ”vanhaa koulukuntaa”, niiden kanssa ei tunteista tai vaikeista asioista puhuta. Kyllä ne tietää meidän tilanteesta. Siitä ei vaan puhuta.” V39

”Kaverini tuntuvat suhtautuvat lapsettomuuteen paljon keveämmin, mutta asiasta ei kyllä puhuta avoimesti suoraan. Enemmänkin se tulee epäsuorasti esille puhuttaessa seurustelusuhteista.” V17

”En ole puhunut paljoa aiheesta, avopuoliso ei halua puhua aiheesta.” V34

Kaksi kirjoitelmaa sisälsi pohdintaa miessukupuolen vaikutuksesta vuorovaikutussuhteiden olemukseen. Yhdessä kirjoitelmassa mainittiin, että useimmissa ystävyysuhteissa ”meno on enemmän asia/harrastepohjaista”. Samassa kirjoitelmassa mainittiin myös, että ainoa henkilö, jonka kanssa lapsettomuudesta oli pystynyt puhumaan, oli naispuolinen. Toinen kirjoittaja pohti, ettei miesten kesken yleensä juurikaan puhuta tunteista.

”Miehet ehkä keskustelevat muutenkin yleisesti enemmän muista asioista kuin ihmissuhteistaan ja tunteistaan...” V35

Tästä on tulkittavissa, että maskuliinisuus ja siihen liittyvät normit läpäisevät tämän tutkimuskysymyksen kaikki diskurssit. Sillä voi olla vaikutusta käytännön tilanteisiin, sosiaaliseen tilaan sekä tunneilmaisuuksiin.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli antaa miehille puheenvuoro lapsihaaveistaan ja lapsettomuudesta kertomiseen ja nostaa esille miesten asemaa tasavertaisina osapuolina perheen suunnitteluvaiheesta lähtien. Lisäksi halusimme tarkastella, millaisten syiden kerrotaan vaikeuttavan aiheesta puhumista ja siten myös tuen saamista. Pyysimme saatekirjeessämme kirjoitelmia lapsettomilta miehiltä ja mainitsimme (muissa paitsi Simpukan ja Ovumia fertinovan kirjeessä), että syy lapsettomuuteen voi olla fyysinen, tai esimerkiksi elämäntilanteeseen liittyvä, kuten puolisoittomuus. Tutkimukseen osallistuneista selkeällä enemmistöllä (23 vastaajalla) lapsettomuuteen mainittu syy oli puolison puuttuminen, lisäksi kuu- della vastaajalla syynä oli, että kumppani ei halua lasta. Myös muissa tutkimuk- sissa (ks. Miettinen 2015, 54) on tullut esille, että sopivan kumppanin puuttumi- nen oli suurin syy nuorten miesten ensimmäisen lapsen hankinnan lykkäämi- selle. Tältä osin oma tutkimuksemme ja Johnsonin (2017) tutkimus haastavat osaltaan kulttuurista normia, jonka mukaan heteromiehet eivät kaipaa lasta, jos heillä ei ole kumppania (ks. myös Mykkänen 2010).

Tässä tutkimuksessa nimesimme miesten lapsihaaveiden kuvauksista kolme diskurssia: *lapsi merkityksellisyyden ja onnen tuojana, soveltuvuus isäksi ja vanhemmuus sosiaalisena normina*. Ensimmäisessä diskurssissa lapsen kuvattiin li- säävän elämään onnellisuutta, jatkuvuutta ja vaikuttavan parisuhteeseen myön- teisesti. Tästä diskurssista on löydettävissä paljon yhtymäkohtia useisiin aiem- piin tutkimuksiin esim. Langdridge ym. (2005); Dyer ym. (2008).

Tutkimuksessamme lasten kuvailtiin täydentävän parisuhdetta ja vahvista- van sitoutumista kumppaniin. Hyvän puolison löytäminen nähtiin myös yhtenä syynä lapsihaaveen heräämiselle. Samoin Landridgen ym. (2005, 127–128) tutki- muksessa miehet korostivat lapsen saamisen positiivista merkitystä parisuh- teelle.

Jatkuvuuteen liittyen miehet kuvailivat tärkeäksi välittää tietojansa ja taitojaan eteenpäin, esimerkiksi opettamalla harrastuksiaan omille lapsilleen ja siten osallistua tulevien sukupolvien kasvattamiseen. Mahdollisuus olla osana sukupolvien ketjua kuvattiin myös merkityksen tunnetta tuovana tekijänä. Myös Hadleyn (2018, 86) tutkimuksessa esitettiin arvojen ja kokemusten välittämisen tärkeyttä jälkipolville ja sen kautta tunnetta siitä, että jättää jotain maailmaan oman kuoleman jälkeen. Aineistossamme viitattiin myös kokemukseen siitä, että isänä kirjoittajalla olisi paljon annettavaa, koska hän oli kokenut omassa lapsuudessaan paljon hyvää. Nämä tulokset ovat samankaltaisia esimerkiksi Langdrigen ym. (2005) tutkimustulosten kanssa, joissa miehet näkivät tärkeäksi vanhemmuusmotiiviksi, että voivat olla mukana muovaamassa seuraavaa sukupolvea.

Tutkimuksessamme eräs vastaaja kuvasi myös, että ajatus keski-ikästä tai vanhuudesta ilman perhettä herätti isyyshaaveita. Myös Dyerin ym. (2008) tutkimuksessa vanhuuden yksinäisyyden välttäminen nähtiin perusteena lapsihaaveelle. Rotkirchin (2017, 31–36) tutkimuksessa yhtenä tekijänä mainittiin pelko lapsettomuuden katumisesta myöhemmin elämässä. Hadleyn (2018, 87) tutkimuksessa haastateltavien mainitsema epätodennäköisyys isäksi tulemiselle näkyi miesten vastauksissa esimerkiksi suruna ja katumuksena nykyhetken tilanteesta, mutta myös tulevaisuudesta, jossa ei olisi mahdollisuutta isovanhemmukseen.

Soveltuvuus isäksi- diskurssissa monet miehet kuvasivat valmiuttaan isäksi taloudellisten tai työelämään liittyvien saavutuksien avulla, kuten opintojen valmistumisen tai palkankorotuksen kautta. Myös Eerolan (2014, 14) tutkimuksessa isät kuvasivat ”leivän tuomisen” olevan yksi isyyteen liittyvistä tehtävistä, hoivaamisen ja kasvattamisen rinnalla. Toisaalta työelämä tuotiin kirjoitelmissa esille yhtenä tekijänä, joka rajoitti mahdollisuuksia parisuhteen löytämiseen ja perhe-elämään. Myös Kinnusen (2021, 58–59) tutkimuksessa miehet toivat esille työelämän asettamat rajoitteet syynä kumppanin puuttumiselle. Ulkoisten puitetekijöiden lisäksi aineistossamme hyvän isän ominaisuuksiin liitettiin sisäisenä valmiutena lapsen hoidollinen osaaminen. Tällä hetkellä hoivaisuus on nostettu myös tutkimuksissa esiin tavoiteltavana ideaalina ja siihen liittyen lapsen kanssa

vietetty aika koetaan arvokkaaksi (mm. Johansson & Klinth 2008, Eerola ym. 2021). Eerolan (2015, 67) mukaan miehet ovat varsin tietoisia vallitsevista isyyden ideaaleista. Tutkimuksemme perusteella niiden toteutuminen omassa elämässä näyttäisi olevan yksi tekijä lapsihaaveen taustalla. Soveltuvuus isäksi- diskurs- sissa vastaajat kuvailivat itseään potentiaalisesti hyväksi isäksi. Kirjoitelmissa oli tulkittavissa, että he vertasivat itseään isyyden ideaaleihin ja osa vastaajista käytti ilmauksia, kuten ”voisin olla hyvä isä” sekä ”vähintään yhtä hyvä faija” kuin oma isä on ollut. Osa vastaajista lähestyi aihetta epäsuoremmin, kuitenkin tuoden esiin omia piirteitään, jotka voisivat vastata isyyden ideaaleihin.

Vanhemmuus sosiaalisena normina- diskurssi kytki lapsihaaveen laajempaan kulttuuriseen kontekstiin. Osa normeista tuli esille suoraan ympäristön puheessa ilmaistujen odotusten kautta, kun taas osa normeista ilmeni itse sisäistettyinä ihanteina. Sisäistetyt ihanteet ilmenivät esimerkiksi ajatuksena ”optimaalisesta lastenhankkimisiästä” tai lasten saamisen luonnollisuudesta. Vaikka väestöra- kennetilasto (SVT 2020) osoittaaakin lapsettomuuden lisääntyneen Suomessa, tuli lapsiperhe-elämä kuitenkin kirjoitelmissa edelleen esille kulttuurisena normina. Lapsen saamista kuvailtiin monissa kirjoitelmissa luonnolliseksi tai itsestään sel- väksi ja lapsettomat miehet kuvailivat kokevansa olonsa ulkopuolisiksi, nähdes- sään muiden viettävän aikaa lastensa kanssa tai kertoessaan omista lapsistaan. Vastaavista tuloksista raportoitiin myös Hadley'n (2018, 85–88) tutkimuksessa.

Toisessa tutkimuskysymyksessä muodostimme lapsettomuuteen liittyvistä tunnekuvauksista kuusi positiota: *ulkopuolinen, uhri, toiveikas, jännitteinen, tulevai- suudesta huolehtija ja muiden tunteista huolehtija*. Miesten kirjoitelmissa kuvattiin lapsettomuuteen liittyvistä tunteista erityisesti ulkopuolisuuden tunnetta. Tämä on linjassa myös aikaisempien tutkimusten kanssa sekä miesten että naisten koh- dalla (Hanna & Gough 2021; Lehto 2020a ja b; Hadley & Hanley 2011; Hadley 2018). Toisaalta sinkkumiehiä tutkineen Kinnusen (2021, 8) mukaan myös pari- suhteettomuuteen liittyi miesten kertomuksissa ulkopuolisuuden ja kelpaamat- tomuuden tunteita. Emme voikaan täysin erotella omassa tutkimuksessamme lapsettomuuteen ja kumppanin puutteeseen liitettyjä tunteita, sillä ne kietoutuivat monissa kirjoitelmissa vahvasti yhteen.

Uhri-positioksi nimeämässämme kirjoitelmissa kuvailtiin lapsettomuuteen liittyvien tunteiden kirjoa siihen johtaneiden olosuhteiden ja tulevaisuudennäkymien kontekstissa. Näissä kirjoitelmissa omat vaikutusmahdollisuudet lapsettomuuteen kuvattiin hyvin rajallisiksi ja tilanne nähtiin umpikujana, ratkaisemattomana. Hertz on tutkinut itsellisen äitiyden valinnoita naisia Yhdysvalloissa. Myös Hertz (2006, 3) mainitsee, että hänen tutkimuksessaan naiset kuvailivat olleensa toteutumattoman lapsihaaveensa kanssa ikään kuin jumissa sillä he eivät olleet löytäneet sopivaa kumppania, jonka kanssa voisivat perustaa perheen. Toisin kuin Hertzin tutkimukseen osallistuneilla naisilla, jotka myöhemmin löysivät ratkaisun itsellisestä äitiydestä, meidän tutkimukseemme osallistuneiden miesten ratkaisumahdollisuudet lapsettomuuteen ovat naisia rajatummat, jos puoli-soa ei löydy (Hertz 2006, 3).

Pyrimme analyysissä löytämään jokaisesta kirjoitelmasta sen vallitsevan position, josta käsin lapsettomuuteen liittyviä tunteita kuvaillaan. Kahden vastaajan kohdalla kaikkein vallitsevinta positiota ei ollut löydettävissä, sillä niissä pohdittiin lapsettomuuteen liittyviä tunteita useista eri näkökulmista yhtä vahvasti. Näiden kirjoitelmien positiot nimesimme jännitteiseksi positioksi. Jännitettä oli nähtävissä esimerkiksi moraalisen pohdinnan yhteydessä. Eräs kirjoittaja toi esiin, että hänen ahdistuksensa ilmastonmuutoksesta oli saanut hänet pohtimaan lapsihaavettaan kriittisesti, mutta toisaalta halu näyttää omalle lapselle maailman monimuotoisuuksia taas puolsi kirjoittajan lapsihaavetta. Maapallon ja luonnon tilasta johtuva lapsihaaveen kyseenalaistaminen on tullut esille myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Pekkola & Lehtonen 2015, 65; Marks 2021, 6).

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä muodostimme lapsettomuuden vaikeutta kuvailevista puhetavoista kolme diskurssia: *Miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa, omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä ja sosiaalisen tilan puute aiheen esiin ottamiselle*. Lapsettomuudesta puhumista estävien tai vaikeuttavien tekijöiden selvittäminen on yksi tämän tutkimuksen keskeinen anti, koska esimerkiksi Aryan ja Dibbin (2016, 245, 247) tutkimus osoittaa, ettei miesten puhumattomuus lapsettomuudesta aina johdu siitä, etteivät he haluaisi puhua aiheesta, vaan syyt ovat moninaisia.

Ensimmäisessä diskurssissa *miten puhumisen vaikeus ilmenee vuorovaikutuksessa*, miehet kuvasivat konkreettisia tilanteita, joissa oma tai keskustelukumppanin tapa lapsettomuudesta tai lapsihaaveista puhumiseen rajoitti aiheen avointa käsittelyä. Miehet toivat esille yhtenä mahdollisena syynä puhumisen vaikeudelle keskustelukumppanin vähättelevän reaktion. Samansuuntaisia tuloksia ilmeni Hadleyn ja Hanleyn (2011, 61–62) tutkimuksessa. Tutkimuksemme myös utelut perheellistymisestä koettiin tahdittomiksi tai loukkaaviksi, varsinkin, jos kysymyksen asettelu ilmensi paikkansa pitämättömiä ennakkoletuksia. Hannan ja Goughin (2021, 57–58) tutkimuksessa haastatellut miehet toivat esille turhautumisensa läheisten tahdittomiin tai hyvää tarkoittaviin neuvoihin tai yrityksiin ”korjata” lapsettomuuteen liittyvät haasteet. Neuvojen antamista tulisi välttää myös Virtasen (2018, 80) haastatteleminen miesten mukaan ja pyrkiä osoittamaan tukea sellaisilla tavoilla, jotka eivät mitätöi toisen kokemusta.

Toisessa diskurssissa *omat negatiiviset tunteet puhumisen esteenä* kirjoittajat kuvasivat pelkoa, ahdistusta, häpeää ja ulkopuolisuuden tunnetta lapsettomuudesta puhumista rajoittavana tekijänä. Useissa kirjoitelmissa mainittiin, että miesten omat kielteiset tunteet, kuten häpeä, heräävät erityisesti silloin, jos keskustelukumppani ei ole itse kokenut lapsettomuutta. Toisen saman asian kokeneen kanssa keskustelun kuvailtiin olevan helpompaa, minkä voi tulkita kertovan vertaistuen tärkeydestä. Myös Lehto (2017, 2020a ja b) on nostanut esille lapsettomuuden kokeneiden vertaistuen merkityksen. Ulkopuolisuuden tunne ilmeni erityisesti suhteessa perheellisiin ja kuvauksissa jonkinlaisena vaille jäämisenä. Tahaton lapsettomuus on itsessään vaikea ja kipeä aihe, joka koetaan usein henkilökohtaisena kriisinä. Sen lisäksi siitä voi olla myös vaikeaa puhua, koska kulttuuristen normien luomat paineet perheellistymisestä voivat lisätä epäonnistumisen tunnetta, mikäli toiveet perheellistymisestä eivät toteudu.

Sosiaalisen tilan puute aiheen esiin ottamiselle näkyi tässä tutkimuksessa miesten tavassa tuoda kirjoitelmissaan esille tunnetta siitä, ettei heillä ollut sopivaa ihmistä tai tilannetta lapsettomuudesta puhumiselle. Samansuuntaisia tutkimustuloksia on todettu useissa tutkimuksissa (esim. Lehto 2020a ja b; Arya & Dibb 2016; Miettinen 2011). Kaksi vastaajaa kuvasi miesten välisiä ystävyys-suhteita

enemmän asiapainotteiseksi, joissa ei ole tapana juurikaan keskustella tunteista tai ihmissuhteista. Maskuliinisuuden vaikutus tunneilmaisulle on todettu useissa tutkimuksissa (mm. Addis 2008; Babore ym. 2017; Virtanen 2015 ja 2018). Maskuliinisuuteen liitetään ”vanhanaikaisia” ideologioita, joiden mukaan avun pyytäminen ja haavoittuvaisuuden osoittaminen olisivat heikkouden merkkejä (mm. Addis & Mahalik 2003; Connell & Messerschmidt 2005).

Miesten hedelmällisyys ja kyvykkyys liitetään usein normatiiviseen maskuliinisuuteen. (Throsby & Gill, 2004, 336, 344). Lehdon (2017, 393) mukaan on inhimillistä verrata kokemuksiin ja itseään muihin, sekä kulttuurin muovaamaan ideaaliin mallitarinaan. Normatiivisuuden särö tulee näkyväksi silloin, kun asiat menevät odotusten vastaisesti. Lapsettomuudesta ja lapsihaaveista voi olla vaikeaa puhua myös siksi, ettei koko ilmiön olemassaoloa nähdä. Esimerkiksi Johnson (2017) tuo tutkimuksessaan esille stereotypiaa siitä, ettei sinkkumiehillä olisi lapsihaaveita tai että ne liittyisivät ensisijaisesti naispuoliseen kumppaniin.

Tutkimuksessamme ilmeni, että lähipiiriltä saadut positiiviset kokemukset lapsettomuudesta kertoessa rohkaisivat puhumaan aiheesta myös muille. Toisaalta myös päinvastaisia kokemuksia ilmeni aineistossa. Iätoisuuden ja sensitiivisyyden lisääminen on tärkeää, jotta tahattomasti lapsettomia ei altistettaisi ajattele mattomille kommenteille, jotka voivat etäännyttää heitä lähipiiristä entisestään. Sukupuoli-ideaalit muuttuvat puhetaipojen ja kulttuuristen käytäntöjen seurauksena ja vastuu siitä on kaikilla yhteisön jäsenillä (Virtanen 2018, 274). Tutkimukset painottavat psykososiaalisen tuen tärkeyttä sekä terveydenhuollon henkilökunnan osaamista molempien osapuolten tasapuoliseen, empaattiseen kohtaamiseen (Lehto 2020a; Klemetti ym. 2010).

6.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Puusa ja Julkunen (2020, 195) kuvaavat laadullisen tutkimuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi mahdollisimman syvällisen ja rikkaan käsityksen saavuttamisen tutkittavasta ilmiöstä. Tämä tavoite on myös keskeinen perusta laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. Arvioitavana on tutkijan tai tutkijoiden, tutkimukseen

osallistujien ja tutkimusaineiston vuorovaikutus tutkimusprosessissa. (Puusa & Julkunen 2020, 195.) Tässä tutkimuksessa olemme avanneet analyysin kulkua sekä tekstissä että havainnollistavilla kuvioilla. Myös Aaltion ja Puusan (2020, 184) mukaan tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin mahdollistaa se, että tutkija on esitellyt omat päättelyketjunsä analysoinnissa ja tulkinnassa mahdollisimman havainnollisesti ja yksityiskohtaisesti. Siltaoja ja Sorsa (2020, 248) toteavat diskurssianalyysistä, että systemaattinen analyysi ja sen huolellinen kuvailu auttavat tutkijaa antamaan ensisijaisen roolin aineistossa oleville asioille omien esiolettamusten tai vahvan valikoitumisen sijasta. Lisäksi olemme ottaneet mukaan suoria lainauksia aineistosta, joiden avulla pyrimme tekemään lukijalle mahdolliseksi arvioida kirjoitelmista tekemiämme tulkintoja. Lainauksista olemme korjanneet kirjoitusvirheet ja lisänneet välimerkkejä luettavuuden helpottamiseksi, mutta muutoin ne ovat täysin alkuperäisen aineiston mukaisia. Myös Aaltio ja Puusa (2020, 184) mainitsevat, että laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä käyttää aineistositaatteja päättelyketjun dokumentoinnissa ja havainnollistamisessa.

Laadullisessa tutkimuksessa tunnistetaan, että määrälliselle tutkimukselle tyypillistä objektiivisuuden vaatimusta ei ole mahdollista täysin toteuttaa. Laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisääkin se, että tutkija pyrkii tunnistamaan oman subjektiivisuutensa ja tuomaan sen esille myös raportoinnissa. (Aaltio & Puusa 2020, 178–179.) Omassa tutkimuksessamme olemme esitelleet analyysipölyn ja myös sanavalinnoilla pyrkineet selkeästi ilmaisemaan oman aktiivisen roolimme aineiston tulkitsijoina.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkimustulosten esittäminen siten, että se mahdollistaa vertailun vastaavanlaisiin aiempiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin. (Aaltio & Puusa 2020, 186). Olemmekin vertailleet tutkimuksemme tuloksia useisiin suomalaisiin sekä kansainvälisiin tutkimuksiin pohdintaluvussa. Pynnösen (2013, 32–33) mukaan tutkijalla tulisi olla analyttinen suhde tekstiin ja huomion kohdistua tekstissä ilmeneviin sanoihin, lauseisiin, metaforiin ja selontekoihin kokonaisuutena. Pyrimme siihen, että tutkimusotteemme on mahdollisimman neutraali ja tarkoituksena on pysyä uskollisena aineistolle, sekä

välttää ylitulkintaa. Tulososiossa käytettyjen aineistoesimerkkien tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä ja avoimuutta tekemistämme tulkinnoista.

Ravitch ja Carl (2021, 175) mainitsevat hyvin toteutetun tutkijatriangulaation yhtenä tutkimuksen luotettavuutta lisäävänä tekijänä. Tätä tutkimusta tehdessä olemme hyödyntäneet kahden tutkimuksen tekijän resursseja mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti yhdistäen itsenäistä työskentelyä ja yhteistyötä. Käydessämme läpi aihepiirimme aikaisempia tutkimuksia, olemme etsineet tietoa pääosin itsenäisesti, mikä on mahdollistanut sen, että olemme voineet tutustua kattavaan määrään tutkimuksia. Välillä olemme kääntäneet englanninkielisiä tutkimustuloksia yhdessä ja keskustelleet paljon siitä, mitkä ovat oman tutkimuksemme kannalta relevantteja esitellä omassa työssä. Aineiston analyysin olemme tehneet pääosin yhdessä. Koko prosessin ajan olemme myös saaneet hyödyntää asiantuntevaa ohjausta yliopiston opettajilta sekä useiden opiskelijakollegoiden opponointeja, jotka ovat esittäneet parannusehdotuksia ja lisänneet näin tutkimuksen luotettavuutta.

Valitsimme kirjoitelmapyyntön aineistonkeruumenetelmäksi, koska ajattelimme sen madaltavan kynnystä tutkimukseen osallistumiselle. Kirjoitelmaa laatiessaan tutkimukseen osallistuja pystyy pysymään anonyyminä myös tutkijoille ja voi rauhassa päättää mitä aiheesta haluaa tuoda esille. Tämä oli mielestämme erityisen oleellista siksi, koska lapsihaaveet ja lapsettomuus ovat aiheina sensitiivisiä ja kysymyksenasettelut ovat saattaneet herättää vaikeitakin tunteita. Kirjoitelmapyyntö aineistonkeruumenetelmänä on voinut vaikuttaa tutkimusaineistoon vastaajien valikoitumiseen. Kirjoitelmapyyntö menetelmänä on saattanut rajata pois sellaisia miehiä, joille kirjoittaminen ei ole luontainen tapa ilmaista itseään. Kirjoitelmakutsu on myös saattanut houkutella kirjoittamaan helpommin tilanteessa, jossa kuulluksi tulemisessa on ollut puutteita ja näin kielteiset kokemukset ovat saattaneet päätyä kirjoitelmien aiheeksi todennäköisemmin kuin positiiviset (ks. myös Kinnunen 2021, 68).

Diskurssianalyysissä tuodaan esille kielen merkitys paitsi tutkimisen kohteena, myös resurssina, jolla tietoa tuotetaan (Pietikäinen ja Mäntynen, 2019, 256).

Tämän vuoksi olemme huomioineet analyysissä myös omien kysymyksen aseteluidemme mahdollisen vaikutuksen kirjoitelmien tuottamisessa. Siksi avaamekin lukijoille, mitä tukikysymyksiä olemme käyttäneet kirjoituskutsussa.

Puusa ja Juuti (2020, 175) toteavat, että tutkimuksen tulee saada aikaan hyviä asioita sen kohteena oleville ihmisille, eikä se saa koskaan aiheuttaa osallistuville vaaraa tai haittaa. Tämä tulee ottaa huomioon erityisesti arkoja aiheita tutkittaessa. Lapsettomuus ja lapsihaaveet ovat hyvin henkilökohtaisia ja arkoja aiheita, jolloin olemme olleet erityisen tarkkoja siitä, miten raportoimme tutkittavien tietoja. Esittelemme tutkittavat luvussa 4.3. riittävällä tarkkuudella, mutta siten, että tiedot eivät ole yhdistettävissä toisiinsa eivätkä edelleen aineistositaatteihin. Tästä syystä myös aineistositaattien yhteydessä on vastaajasta vain järjestysnumero, eikä mitään muuta tunnistetietoa kuten ikä. Lisäksi sitaateissa on poimittu vain raportoinnin kannalta oleellisin kohta ja vältetty liian pitkää lainaamista. Jaamme valmiin tutkimuksemme Reddit Suomi-kanavalla, mitä kautta suurin osa vastaajista tavoitettiin. Tarkoituksena on tuoda aihetta näkyväksi keskustelussa, antaa lapsettomuudesta kärsiville miehille kokemus, etteivät he ole asian kanssa yksin sekä rohkaista siten vertaistuen hakemista.

Tutkimustuloksemme avasivat miesten lapsihaaveita ja miesten puhetapoja tahattomaan lapsettomuuteen liittyvistä tunteista. Lehto (2020b) ja Johansson ym. (2011) ovat osoittaneet terveydenhuollon henkilöstön vaihtelevat käytännöt ja osaamisen, erityisesti miesten tasavertaisempi huomiointi lapsettomuustutkimusten ja hoitojen yhteydessä jää usein vähäiseksi. Siksi jatkotutkimuksissa olisiikin tärkeää selvittää terveydenhuollon henkilöstön osaamista ja asenteita sensitiiviseen kohtaamiseen erityisesti miesten näkökulmasta. Jatkotutkimusta tarvitaan myös lapsettomuustaustan vaikutuksesta isyyteen. Lehdon (2020b) naisia koskeva väitöstutkimus osoitti lapsettomuustaustan mahdolliset pitkäaikaiset vaikutukset äitiydelle, mutta vastaavalle tutkimukselle olisi lisätarvetta miesten osalta. Jatkotutkimus aiheesta mahdollistaisi esimerkiksi lapsettomuustaustan omaavien vanhempien tietoisemman kohtaamisen varhaiskasvatuksessa ja muissa lapsiperheiden palveluissa, kuten neuvolassa.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. *Gaudeamus*. 177–188.
- Addis M. E. & Mahalik J.R. 2003. Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*. 58(1), 5–14.
- Addis, M. E. 2008. "Gender and Depression in Men". *Clinical Psychology: Science and Practice* 15(3), 153–168.
- Agarwal, A., Baskaran, S., Parekh, N., Cho, C-L., Henkel, R., Vij, S. Arafa, M., Selvam, M. K. P., Shah, R. 2021. Male infertility. *Lancet* 397, 319–333.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)32667-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)32667-2).
- Agarwal, A., Mulgund, A., Hamada, A. and Chyatte, M.R. 2015. A Unique View on Male Infertility around the Globe. *Reproductive Biology and Endocrinology*, 13, 37. <https://doi.org/10.1186/s12958-015-0032-1>.
- Aitken, RJ. 2021. COVID-19 and human spermatozoa - potential risks for infertility and sexual transmission? *Andrology* 9(1), 48-52.
- Arya S.T. & Dibb, B. 2016. The experience of infertility treatment: the male perspective, *Human Fertility*, 19(4), 242-248, DOI: 10.1080/14647273.2016.1222083
- Babore, A., Stuppia, L., Trumello, C., Candelori, C. & Antonucci, I. 2017. Male factor infertility and lack of openness about infertility as risk factors for depressive symptoms in males undergoing assisted reproductive technology treatment in Italy. *Fertility and Sterility*, 107(4), 1041-1047
- Balbo, N., Billari, F. C., & Mills, M. 2012. Fertility in Advanced Societies: A Review of Research. *European Journal of Population*, 29(1), 1-38.
- Van Balen, F. & Trimbos-Kemper T.C.M. 2015. Involuntarily Childless Couples: Their Desire to have Children and Their Motives. Tiivistelmä. *Journal of psychosomatic obstetrics and gynaecology*, 16(3), 137-144. Lontoo: Parthenon.

- Bamberd, M., De Fina, A. & Schiffin, D. 2011. Discourse and identity construction. Teoksessa S. Schwartz, K. Luyckx & V. Vignoles (toim.) Handbook of identity theory and research. New York: Springer, 177–200.
- Beeder L, Samplaski MK. 2019. Analysis of online discussion boards for male infertility. *Andrologia* 51(11):e13422. DOI: 10.1111/and.13422.
- Billari, F. C., Kohler, H.-P., Andersson, G. & Lundström, H. 2007. Approaching the limit: Long-term trends in late and very late fertility. *Population & Development Review*, 33, 149–170.
- Burr, V. 2015. Social constructionism. Teoksessa J.D.Wright (toim.) International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences 2nd ed. Elsevier.
- Chudnovskaya, M. 2019. Trends in childlessness among highly educated men in Sweden. *European Journal of Population* 35(5), 939-958.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. 2005. Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society* 19(6), 829–859.
- Dyer, S., Mokoena, N., Maritz, J., van der Spuy, Z., 2008. Motives for parenthood among couples attending a level 3 infertility clinic in the public health sector in South Africa, *Human Reproduction*, 23(2), 352–357, <https://doi.org/10.1093/humrep/dem279>
- Eerola, P. 2014. Nurturing, breadwinning, and upbringing: paternal responsibilities by Finnish men in early fatherhood, *Community, Work & Family*, 17:3, 308–324, DOI: 10.1080/13668803.2014.933774
- Eerola, P. 2015. Responsible fatherhood: A narrative approach. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 520.
- Eerola, P. Lammi-Taskula, J., O'Brien, J., Hietamäki, J. & Räikkönen, E. 2019. Fathers' Leave Take-Up in Finland: Motivations and Barriers in a Complex Nordic Leave Scheme. *Sage Open*, 9(4), 1–14.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2013. Paternal masculinities in early fatherhood: dominant and counter narratives by Finnish first-time fathers. *Journal of Family Issues*. DOI: 10.1177/0192513X13505566.
- Eerola, P., Närvi, J., Terävä, J., & Repo, K. 2021. Negotiating parenting practices: the arguments and justifications of Finnish couples. *Families*,

Relationships and Societies, 10(1), 119-135.

<https://doi.org/10.1332/204674320X15898834533942>.

Frejka, T. and W. Westoff. 2008. Religion, Religiousness and Fertility in the US and in Europe. *European Journal of Population*, 24(1), 5-31.

Gordon, C. 2015. Framing and positioning. *The Handbook of Discourse Analysis*. Second edition. John Wiley & Sons, Inc. 324-345.

Hadley, R. & Hanley, T. 2011. Involuntarily childless men and the desire for fatherhood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 29(1), 56-68, <https://doi.org/10.1080/02646838>.

Hadley, R. 2018. "I'm missing out and I think I have something to give": Experiences of older involuntarily childless men. *Working with Older People*, 22(2), 83-92.

Hanna, E. & Gough, B. 2021. Male infertility as relational: an analysis of men's reported encounters with family members and friends in the context of delayed conception. *Families, Relationships and Societies* 10(1): 51-65.

<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1332/204674320X15880008069980>

Hallituksen esitys 129/2021. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys 132/2021 Hallituksen esitys eduskunnalle vanhemmuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi 132/2021.

Harré, R., Moghaddam, F. M., Cairnie, T. P., Rothbart, D. & Sabat, S. R. (2009). Recent advances in positioning theory. *Theory & Psychology*, 19, 5-31.

Hertz, R. 2006. *Single by chance, mothers by choice. How women are choosing parenthood without marriage and creating the new American family*. New York. Oxford University Press.

Huma, B., Alexander, M., Stokoe, E. & Tileaga, C. 2020. Introduction to special issue on discursive psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 17(3), 313-335.

HUS. Lapsettomuuden hoito. <https://www.hus.fi/hoidot-ja-tutkimukset/lapsettomuuden-hoito> (Luettu 9.3.2021).

- Indekeu, A., D'Hooghe, T., De Sutter, P., Demyttenaere, K., Vanderschueren, D., Vanderschot, B., Welkenhuysen, M., Rober, P., Colpin, H. 2012. Parenthood motives, well-being and disclosure among men from couples ready to start treatment with intrauterine insemination using their own sperm or donor sperm, *Human Reproduction*, 27(1), 159-166.
<https://doi.org/10.1093/humrep/der366>
- Jalovaara, M. 2020. Puolisottomuuden yleistymisestä.
<https://sites.utu.fi/nefer/neferblog-puolisottomuus/> (Luettu 2.2.2021).
- Janevic, T., Kahn, LG., Landsbergis, P., Cirillo, P M., Cohn, B A., Liu, X. & Pam, F-L. 2014. Effects of work and life stress on semen quality. *Fertility & sterility* 102(2), 530-538.
- Johansson, M., Hellström, A-L. & Berg, M. 2011. Severe male infertility after failed ICSI treatment- a phenomenological study of men's experiences. *Reproductive Health* 8:4. DOI:10.1186/1742-4755-8-4
- Johansson, T. & Klinth, R. 2008. Caring fathers. The ideology of Gender Equality and Masculine Positions. *Men and Masculinities* 11, 42-62.
- Johnson, K. M. 2017 Single, straight, wants kids: media framing of single, heterosexual fatherhood via assisted reproduction. *Journal of gender studies* 26 (4), 387-401
- Joja O. D., Dinu D., Paun D., 2015. Psychological aspects of male infertility. An overview. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 187, 359 - 363.
- Jokinen, A. Juhila K. ja Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi: teorian, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.
- Kahn, B. E., & Brannigan. 2017. Obesity and male infertility. *Current opinion in Urology* 27(5), 441-445.
- Kanazawa, S. 2014. Intelligence and childlessness. *Social Science Research* 48, 157-170.
- Kekäle, J. 2007. Postmoderni isyys ja uskonnollisuus: Tarinallinen näkökulma. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 19. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Khalili, M.A., Leisegang, K., Majzoub, A., Finelli, R., Selvam, M.K.P., Henkel, R., Mojgan, M. & Agarwal, A. 2020. Male Fertility and the COVID-19

- Pandemic: Systematic Review of the Literature. *World J. Men's Health* 38, 506–520. COVID-19 Pandemic: Systematic Review of the Literature. *World J. Men's Health* 2020, 38, 506–520.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kinnunen, A. 2021. Sinkkuus Suomessa: Monimenetelmäinen tutkimus parisuhdenormatiivisuudesta ja hyvinvointitekijöistä. Tampereen yliopiston väitöskirjat 500. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2168-0>
- Klemetti, R., Raitanen, J., Sihvo, S., Saarni, S. & Koponen, P. 2010. Infertility, mental disorders and well-being - a nationwide survey. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 89(5), 677–682.
- Ko, E., Ramasamy, R., Durairajanayagam, D., Baskaran, S. & Agarwal, A. 2021. An update on male infertility: Factors, mechanisms, and interventions. *Andrologia* 53(1).
- Kontula, O. 2018. Perhebarometri: 2020-luvun perhepolitiikkaa. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E52.
- Kuula, A. 2015. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Lainiala, L. 2012. Toiveesta toteutukseen. Suomalaisten lastenhankintaa selittäviä tekijöitä. Väestöliitto.
- Laki hedelmöityshoidoista. 22.12.2006/1237
- Langdridge, D. Sheeran, P. & Connolly, K. 2005. Understanding the reasons for parenthood, *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23(2), 121–133, DOI: 10.1080/02646830500129438
- Lehto, S. 2017. Äidiksi tulon kulttuurisen mallitarinan rikkoutuminen tahattoman lapsettomuuden läpikäyneiden naisten kertomuksissa. *Psykologia* 52(5), 391–406.
- Lehto S. 3.10.2020a. Tahaton lapsettomuus miehen kokemana. Simpukka ry. <https://www.simpukka.info/tahaton-lapsettomuus-miehen-kokemana> (Luettu: 9.3.2021).

- Lehto, S. 2020b. Pitkä matka äidiksi. Narratiivinen tutkimus äitiyden rakentumisesta tahattoman lapsettomuuden ja hedelmöityshoitojen jälkeen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Lipschultz, L., Howards, S., & Niederberger, C. 2009. Infertility in the male. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Lynch, L., Long, M., & Moorhead, A. 2018. Young Men, Help-Seeking, and Mental Health Services: Exploring Barriers and Solutions. *American Journal of Men's Health*, 12(1), 138–149.
- Mattila, P. 22.9. 2021. Sijaissynnytykset tulisi sallia määrätyin edellytyksin, katsoo Väestöliitto. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008279099.html> (Luettu 22.9.2021).
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008279099.html> (Luettu 21.11.2021).
- Marks, E., Hickman, C., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C. & van Susteren, L. 2021. Young People's Voices on Climate Anxiety, Government Betrayal and Moral Injury: A Global Phenomenon. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3918955> (Luettu 9.2.2022).
- Miettinen, A. 2011. Äidiksi ja isäksi hedelmöityshoidoilla. *Katsauksia E40/2011*. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A. 2015. Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. *Perhebarometri 2015. Katsauksia E49/2015*. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A., Rotkirch, A., Szalma, I., Donno, A., & Tanturri, M. 2015. Increasing childlessness in Europe: Time trends and country differences. *Families and Societies Working Papers* 33.
http://www.familiesandsocieties.eu/?page_id=3226
- Mikkonen, M. 6.4.2022. Lasta vailla. *Helsingin Sanomat*.
<https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008652312.html> (Luettu 7.5.2022).
- Miyamoto T, Minase G, Shin T, Ueda H, Okada H, Sengoku K. Human male infertility and its genetic causes. 2017. *Reproductive Medicine and Biology*. 16, 81–88. <https://doi.org/10.1002/rmb2.12017>

- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- OKM, STM, TEM tiedote Perhevapaaudistus astuu voimaan 2022. <https://stm.fi/-/perhevapaaudistus-astuu-voimaan-elokuussa-2022> (Luettu 23.1.2022).
- Pattaro, S., Vanderbloemen, L., and Minton, J. (2020). Visualizing fertility trends for 45 countries using composite lattice plots. *Demographic Research* 42, 689–712. DOI:10.4054/DemRes.2020.42.23.
- Parr, N. 2010. Childlessness among men in Australia. *Population Research and Policy Review* Jun 2010, Vol.29 (3), 319-338. <https://doi.org/10.1007/s11113-009-9142-9>
- Pekkola, J. & Lehtonen, O. 2015. Lasten hankintaan liittyvät motiivit ja rakenteet 18–40-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa vuonna 2015. *Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja*. Sarja A. Nro 64. Kotka. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2019. Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. 189–201.
- Puusa A. & Juuti P. 2020. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. 175.
- Pynnönen, A. 2013. *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. 2013. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pöysä, J. 2010. Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 153–179.
- Ravitch, S. M. & Carl, N. M. *Qualitative Research. bridging the conceptual, theoretical, and methodological*. 2021. SAGE: Thousand Oaks.

- Richard, J., Badillo-Amberg, I., & Zelkowitz, P. 2016. "So much of this story could be me": Men's use of support in online infertility discussion boards. *American Journal of Men's Health*, 11(3), 663–673.
- Rooney, K. & Domar, A. 2018. The relationship between stress and infertility. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 20(1), 41–47. DOI: 10.31887/DCNS.2018.20.1/krooney
- Rotkirch, A. 2021. Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä: Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. *Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:2*.
- Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. 2017. Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. *Perhebarometri 2017. Katsauksia E51/2017*. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
- Rotkirch, A. & Miettinen, A. 2017. Childlessness in Finland. Teoksessa M. Kreyenfeld and D. Konietzka (toim.) *Childlessness in Europe: Contexts, Causes and Consequences*, 139–158. London: Springer.
- Siltaoja, M. & Sorsa, V. 2020. Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. 228–248.
- Simpukka ry. 2020. Lapsen muotoinen unelma. Tahaton lapsettomuus kriisinä. https://www.simpukka.info/wp-content/uploads/2020/09/Lapsen-muotoinenunelma_verkko.pdf (Luettu 17.1.2022).
- Segal, TR. & Giudice, LC. 2019. Before the beginning: environmental exposures and reproductive and obstetrical outcomes. *Fertility and sterility*, 112(4), 613–21. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2019.08.001>
- Sharlip ID, Jarow JP, Belker AM, Lipshultz LI, Sigman M, Thomas AJ, Schlegel, PN, Howards, SS, Nehra, A., Damewood, MD., Overstreet, JW. 2002. Best practice policies for male infertility. *Fertility and Sterility*, 77, 873–82. doi: 10.1016/S0015-0282(02)03105-9.
- Staiger, T., Stiawa, M., Mueller-Stierlin, A. S., Kilian, R., Beschoner, P., Gundel, H., Becker, T., Frasch, K., Panzirsch, M., Schmaus, M., Krumm, S. 2020.

- Masculinity and help-seeking among men with depression: A qualitative study. *Frontiers in Psychiatry*. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.599039>
- Syntyvyyden tutkimusverkosto (Synty) - Väestöliitto.fi (vaestoliitto.fi)
- THL. Tilastoraportti 22/2021. Hedelmöityshoidot 2019–2020. Yhä useampi hedelmöityshoito tehtiin luovutetuilla sukusoluilla vuonna 2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142688/Hedelm%c3%b6ityshoidot_2019_2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y (Luettu 19.1.2022).
- Throsby, K. & Gill, R. 2004. "It's different for men": masculinity and IVF. *Men and Masculinities*, 6(1) 330–348. London: LSE Research Online.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (Luettu 18.4.2022).
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
- Virtala, A., S. Vilska, T. Huttunen & K. Kunttu 2011. Childbearing, the desire to have children, and awareness about the impact of age on female fertility among Finnish university students. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 16(2), 108–115.
- Virtanen, I. A. 2015. Supportive Communication in Finnish Men's Friendships. *Acta Universitatis Tamperensis* 2019. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9702-5>
- Virtanen, I. 2018. Tunteista viestiminen miesten ystävyysuhteissa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.). *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus, 261–275.
- Vehkakoski, T. 2006. Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja tekstissä. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 297.

Väestöliitto. 2022. Lastensaannin tukemisen tiekartta 2022.

<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2022/01/8b3a8e32-lastensaannin-tukemisen-tiekartta-2022-2.pdf> (Luettu 19.1.2022.)

Wetherell, M., & Edley, N. 2014. A discursive psychological framework for analyzing men and masculinities. *Psychology of Men & Masculinity*, 15(4), 355–364. <https://doi.org/10.1037/a0037148>

Wiggins, S. 2017. *Discursive Psychology: Theory, Method and Applications*. SAGE Publications.

Zegers-Hochschild F, Adamson GD, de Mouzon J, Ishihara O, Mansours R, Nygren K, Sullivan E, van der Poel S, ICMART & WHO. 2009. The International Committee for Monitoring Assisted Reproductive Technology (ICMART) and the World Health Organization (WHO) Revised Glossary on ART Terminology. *Human Reproduction* 24(11), 2683–2687.

Zurlo, M. C., Cattaneo Della Volta, M. F., & Vallone F. 2018. Predictors of quality of life and psychological health in infertile couples: the moderating role of duration of infertility. *Quality of Life Research*. 27, 945–954.

Suomen virallinen tilasto (SVT) [Tilastokeskuksen verkkojulkaisut]:

Väestörakenne. ISSN=1797–5379. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html> (Luettu 31.1.2021).

Vuosikatsaus 2019. ISSN=1797–5379.

http://www.stat.fi/til/vaerak/2019/01/vaerak_2019_01_2020-10-23_tie_001_fi.html (Luettu 30.1.2021).

Syntyneet. ISSN=1798–2391. <http://www.stat.fi/til/synt/index.html> (Luettu 2.2.2021).

http://www.stat.fi/til/synt/2019/02/synt_2019_02_2020-12-04_tie_001_fi.html (Luettu 20.1.2022).

Asunnot ja asuinolot. ISSN=1798–6745. <http://www.stat.fi/til/asas/index.html> (Luettu 2.2.2021).

Väestön ennakkotilasto. ISSN=1798–8381. Joulukuu 2020.

http://www.stat.fi/til/vamuu/2020/12/vamuu_2020_12_2021-01-21_tie_001.fi.html (Luettu 22.6.2021).

Väestön ennakkotilasto. ISSN=1798-8381. Toukokuu 2021, Liitetaulukko 1.

Väestönmuutosten ennakkotiedot tapahtumakuukauden mukaan 2021.

http://www.stat.fi/til/vamuu/2021/05/vamuu_2021_05_2021-06-22_tau_001.fi.html (Luettu 22.6.2021).

LIITTEET

Liite 1. Kirjoitelmapyyntö.

Kirjoitelmapyyntö

Hei sinä perheellistymisestä haaveileva mies, osallistu tutkimukseen!

Jos haaveilet lapsesta, mutta toiveesi ei syystä tai toisesta ole vielä toteutunut, kuulut kohderyhmäämme. Olisimmekin kiitollisia, jos kertoisit meille kokemuksistasi.

Olemme Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatustieteen maisteriopiskelijoita ja teemme pro gradu-tutkielmaa tahattomasti lapsettomien miesten kokemuksista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia miesten lapsihaaveet ovat ja millaisia tunteita tahaton lapsettomuus herättää miehessä. Haluamme erityisesti tuoda esille miesten näkökulmaa aiheesta, sillä sitä on tutkittu huomattavasti vähemmän naisiin verrattuna.

Voit osallistua tutkimukseemme olipa lapsettomuutesi syy sitten elämäntilanteeseen liittyvä (esim.puolisottomuus) tai fyysinen. Olennaista on oma kokemuksesi lapsettomuudesta, eikä sinulla tarvitse olla taustalla esimerkiksi lapsettomuushoitoja.

Pääset osallistumaan tutkimukseen webropol-lomakkeella anonymisti ja lomake on auki 30.6.2021 asti. Kyselylomakkeessa on muutamia tukikysymyksiä vapaamuotoisen kirjoitelman tueksi. Lähettämällä kirjoitelmasi hyväksyt tietosuojailmoituksen ja tekijänoikeussopimuksen sekä annat luvan vastauksesi käyttämiseen tutkimuksessamme.

Linkki tietosuojailmoitukseen ja tekijänoikeussopimukseen löytyy webropol-lomakkeen alusta. Vastauksia käytetään vain tähän tutkimukseen ja ne hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2022.

Täältä pääset vastaamaan kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/052A0754ECBA046D>

Lisätietoa saat halutessasi osoitteista [suvi.m.norja\(a\)student.jyu.fi](mailto:suvi.m.norja@student.jyu.fi) ja [julia.a.tanttu\(a\)student.jyu.fi](mailto:julia.a.tanttu(a)student.jyu.fi).

Kiitos kokemustesi jakamisesta jo etukäteen. Aurinkoista kesää!
Ystävällisin terveisin: Suvi Norja ja Julia Tanttu

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Pro gradu-tutkielmassa "Lapsihaaveet ja tahaton lapsettomuus miesten kirjoitelmissä" käsiteltävät henkilötiedot: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miesten kokemuksia lapsihaaveesta ja tahattomasta lapsettomuudesta.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: ikä, koulutustausta, ammatti, siviilisääty, nykyinen perhetilanne, tulotaso, asuinpaikka ja tuottamasi kirjallinen teksti.

Tämä tietosuojailmoitus on julkaistu tutkimuksen sähköisen lomakkeen yhteydessä.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta).

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimustarkoitus (tietosuojalaki 6 §).

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain tieteellistä tutkimusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

Käyttäjätunnuksella ja salasanalla

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojaan vaikutus-**
tenarvio/tietosuojavastaavaa on kuultu vaikutustenarvioinnista:

Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen. Tutkijat ovat suorittaneet tietosuoja ja tietoturvakoulutukset.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN, TUTKIMUSREKISTERI HÄVITETÄÄN (31.7.2022 MENNESSÄ)

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjiä ovat: Suvi Norja ja Julia Tanttu, suvi.m.norja(a)student.jyu.fi ja julia.a.tanttu(a)student.jyu.fi.
Ohjaajana Johanna Terävä johanna.terava(a)jyu.fi

Tutkimuksen suorittajat: Suvi Norja ja Julia Tanttu, suvi.m.norja(a)student.jyu.fi ja julia.a.tanttu(a)student.jyu.fi Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijänä on Webropol.

Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä yliopiston tietosuojavastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle
<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuojasetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Tekijänoikeuksia koskeva käyttöoikeussopimus

Tämä sopimuksen ovat tehneet:

Kirjoitelman tekijä ja Suvi Norja suvi.m.norja(a)student.jyu.fi sekä Julia Tanttula.a.tanttu(a)student.jyu.fi

Opinnäytetyön tekijät haluavat käyttää kirjoitelmaasi osana pro gradu-tutkimuksen aineistoa.

Sinulla kirjoitelman tekijänä on tekijänoikeus tuottamaasi kirjoitelmaan.

Aineiston käyttöoikeudesta on sovittu seuraavasti:

1. Opinnäytetyön tekijät voivat käyttää lyhyitä suoria lainauksia kirjoitelmastasi osana opinnäytetyötään.
2. Kirjoitelman tekijällä säilyy omistusoikeus ym. oikeudet, kuten tekijänoikeus, aineistoon eikä opinnäytetyön tekijöiden käyttöoikeus millään lailla rajoita kirjoitelman tekijän oikeutta käyttää aineistoa millä tahansa tavalla.
3. Tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia.